

Mogućnosti interpretacije bajke s predškolskim djetetom (s primjerima bajki braće Grimm)

Mihovilović, Tanja

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:253606>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

TANJA MIHOVILOVIĆ

MOGUĆNOSTI INTERPRETACIJE BAJKE S PREDŠKOLSKIM DJETETOM

(s primjerima bajki braće Grimm)

Završni rad

Pula, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

TANJA MIHOVILOVIĆ

MOGUĆNOSTI INTERPRETACIJE BAJKE S PREDŠKOLSKIM DJETETOM
(s primjerima bajki braće Grimm)

Završni rad

JMBAG: 0253022623, redoviti student

Studijski smjer: Predškolski odgoj

Predmet: Dječja književnost

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija književnosti

Mentor: doc. dr. sc. Vjekoslava Jurdana

Pula, ožujak 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja dolje potpisana Tanja Mihovilović, kandidat za prvostupnika predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literature kao što to pokazuje korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, 2018. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Tanja Mihovilović dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom "Mogućnosti interpretacije bajke s predškolskim djetetom (s primjerima braće Grimm) koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Dječja književnost.....	3
3. Definicija bajke	4
4. Razvoj bajke kroz povijest.....	5
5. Zajednički simbolički elementi bajke.....	7
5.1. Glavni lik i njegov zadatak.....	7
5.2. Pokretač radnje	9
5.3. Ženski lik	9
5.4. Protivnici i pomagači	10
5.5. Sretan završetak	11
6. Važnost i uloga bajke za dijete	12
6.1. Bajka i Edipov kompleks	14
6.2. Utjecaj bajke na emocije djeteta	15
6.3. Važnost pričanja bajki djeci.....	17
7. Kratak sadržaj „Crvenkapice“	19
7.1. Interpretacija “Crvenkapice”	20
7.1.1. Uloga muškarca u bajci	21
7.1.2. Crvena boja kao simbol	22
7.1.3. Uloga oca.....	23
7.1.4. Viši stupanj zrelosti	24
8. Kratak sadržaj “Snjeguljice”	26
8.1. Interpretacija “Snjeguljice”	28
8.1.1. Narcizam u bajci	29
8.1.2. Odnos majka-kći i otac u bajci	30
8.1.3. Odnos majke i kćeri	32
8.1.4. Simbolički elementi u „Snjeguljici“	34
9. Kratak sadržaj „Trnoružice“	36
9.1. Interpretacija “Trnoružice”	37
9.1.1. Važna poruka bajke	39

10. Usporedba "Crvenkapice", "Snjeguljice" i "Trnoružice"	40
11. Zaključak	44
Popis tablica	46
Literatura	47
Prilog	49
Sažetak	51
Summary	52

1. Uvod

*“Bajke se rađaju iz stvarnosti,
ali su kao ogledala, stoga se prikazuju
iskrivljeno”*

*Carlos Trillo*¹

Prvo poglavlje ovoga rada govori općenito o dječjoj književnosti i o podjeli iste dok je u drugom poglavlju navedena definicija bajke. U trećem poglavlju rada prikazuje se povijest razvoja bajke, vrijeme nastanka bajke i početci sustavnih bilježenja. U četvrtom poglavlju objašnjeni su zajednički simbolički elementi svih bajki, a to su: glavni lik i njegov zadatak, pokretač radnje, ženski lik, protivnici i pomagači, šuma i sretan završetak. Peto poglavlje govori o važnosti i ulozi bajke u razvoju djece. Također, razjašnjava način kako bajke uspješno rješavaju problem oko Edipovog kompleksa koji se prema Sigmundu Freudu pojavljuje u falusnoj fazi razvoja, u dobi od treće do pete godine djetetovog života. To poglavlje govori i o tome kako bajke utječu na emocije djeteta. U šestom poglavlju naglasak je stavljen na važnost čitanja i pričanja bajki djeci.

¹ WIKICITAT: *Bajke*. [Online] Dostupno na <http://hr.wikiquote.org/wiki/Bajke> [Pristupljeno: 07. ožujka 2017.] Carlos Trillo je rođen 1. svibnja 1943. u Buenos Airesu. Već 1963. počinje raditi u nekoliko dječjih časopisa bilo kao redaktor, bilo kao pisac članka i humoristično-satiričnih priča. Carlos Trillo spada, zajedno sa Oesterheldom i Woodom, u najznačajnije latino-američke strip scenariste, a tijekom svoje prebogate i plodne karijere surađivao je s najvažnijim i najpoznatijim crtačima takozvane „Latinske škole“. 1976. počinje pisati djelo *Alvar Mayor Legenda o Eldoradu* za Enriquea Brecciu. Dobitnik je nagrada Yellow kid festivala u Lucci (1978. i 1996.) i l'Alph'Art festivala u Angoulemeu za album *Noć bez kraja* 1999., te nagrade Salona stripa u Barceloni 1984. (IZDAVAČKA KUĆA FIBRA: *Carlos Trillo*. [Online] Dostupno na: <http://www.fibra.hr/autori/carlos-trillo/1/> [Pristupljeno: 12. veljače 2018.]

Daljnja razrada završnog rada odnosi se na interpretaciju odabranih bajki, a to su: „*Crvenkapica*“, „*Snjeguljica*“ i „*Trnoružica*“ braće Grimm. Svaka bajka interpretirana je pojedinačno. Prikazani su i obrađeni različiti odnosi između likova u sve tri bajke, poput odnosa majke i kćeri te odnosa kćeri i oca. Objašnjene su i različite uloge pojedinih likova u navedenim bajkama, poput vuka i lovca. Na kraju je tablično prikazana usporedba navedenih bajki.

Ovim završnim radom nastojale su se prikazati mogućnosti interpretacije Grimmovih bajki s predškolskim djetetom. Kao glavni izvor za interpretaciju bajki, poslužila je knjiga „***Smisao i značenje bajki***“ autora Brune Bettelheima. Cilj ovoga završnoga rada jest proučavanjem sadržaja i psihoanalizom likova, pomoći roditeljima i odgojiteljima da bolje razumiju odnose između likova u bajkama kako bi mogli ostvarivati što bolji odnos s djecom.

Za kvalitetno ostvarenje ovoga rada korišten je interdisciplinarni pristup koji sadrži sastavnice dječje književnosti, znanstvene teorije poznatih psihoanalitičara i kritičara kao i medicinske stavove. Ovim radom naglašava se važnost čitanja bajki braće Grimm jer čitanje razvija dječju maštu i kreativnost.

2. Dječja književnost

Dječja književnost je posebni dio književnosti koji obuhvaća djela što po „tematici i formi“ odgovaraju dječjoj dobi (grubo uzevši od 3. do 14. godine), a koja su „ili svjesno namijenjena djeci, ili ih autori nisu namijenili djeci, ali su tijekom vremena, izgubivši mnoge osobine koje su ih vezale za njihovo doba, postala prikladna za dječju dob, potrebna za estetski i društveni razvoj djece te ih gotovo isključivo ili najviše čitaju djeca.“ (Crnković, 1980:5)

Osnovne vrste dječje književnosti jesu:

- dječja poezija
- priča ili bajka
- roman ili pripovijetka o djeci.

U dječju književnost ubrajaju se s pravom ili nepravom i basne, a ostale vrste: roman i pripovijetka o životinjama ili djela s tematikom prirode uopće, avanturistički roman, povijesni roman, putopis i znanstveno-popularna literatura, nisu same od sebe vezane za dječju dob niti su kao vrste prilagođene djetetu. (Crnković, 1980) Vrlo je važno čitati djetetu od najranijih godina kako bi upoznali svijet u kojem žive. Dječja književnost opisuje život na način dostupan djetetu. Slika i tekst kao jedinstvo snažno djeluju na dijete.

3. Definicija bajke

"Bajka je jedan od najstarijih oblika usmenog narodnog stvaralaštva i polazi od mitološkog poimanja svijeta. U njoj se susreću fantastični likovi, prizori i događaji, ona je slikovito ruho razigrane mašte, odjeveno prikazivanje svijeta." (Crnković, 1980:21) Za bajke je karakteristično da se u njima pojavljuju natprirodna bića i nemogući događaji tako da se bajke suprotstavljaju našoj logici realnosti. Prema Stjepku Težaku, bajka je „sva priča, narodna ili umjetnička, u kojoj je slika svijeta izgrađena na iracionalnim, nadnaravnim elementima.“ (Diklić i dr., 1996:67) Bajke su godinama živjele u usmenoj narodnoj predaji. Narod je njima izražavao svoju „bol, nesreće, radosti, oduševljenja, nadu, ljubav i moralnost te tako napravio svoju filozofiju života.“² Razdobljem bajke smatra se period od četvrte do sedme godine djetetova života. Da bi priča zadržala pozornost djeteta, poznati psihoanalitičar Bruno Bettelheim govori „da ga ona mora zabavljati i pobuđivati radoznalost“ (Bettelheim, 2007:14). On navodi kako su „mnogi problemi mladih uzrokovani nedostatkom oslonca i povjerenja u svrhu života te smatra kako svaka bajka ukazuje na to da život ima smisla, da ga je vrijedno živjeti i da u njemu postoje vrijednosti za koje se vrijedi boriti.“ (Bettelheim, 2000:7)

² Loc. cit.

4. Razvoj bajke kroz povijest

Bajke su bogato cvale u doba starih velikih kultura (Indija, Kina, Egipat, Mezopotamija, Grčka). U Europi su se silno razvile u doba križarskih ratova. Razdoblje romantike pokazalo je najveći interes za njih i tada su se počele sustavno bilježiti. (Bettelheim, 2000)

U doba romantike, više od stotinu godina nakon Perraulta, Jacob Grimm (1785.-1863.), filolog i lingvist, i njegov brat Wilhelm (1786.-1859.), germanist, potaknuti Perraultovim bajkama, radom drugih skupljača i općom romantičnom atmosferom, počela su skupljati narodne priče. Skupljali su ih zajednički te isto tako obrađivali, ali završnu verziju, jezičnu i stilsku, i pravi ton dao je Wilhelm. (Cmković, 1980)

„Braća Grimm izdala su dvije zbirke: „*Bajke za djecu i dom*“ (1812) i „*Njemačke sage*“ (1816). Ukupno su skupili, obradili i izdali oko dvjesto priča.³ One se mogu podijeliti u četiri grupe. Prva od njih su priče u kojima prevladavaju „fantastični elementi“ (bajke) koje dijelimo na još pet dijelova, a oni su: najpoznatije dječje bajke u Grimmovoj verziji („*Vuk i sedam jarića*“, „*Ivica i Marica*“, „*Pepeljuga*“, „*Crvenkapica*“, „*Trnoružica*“, „*Snjeguljica*“), bajke s motivom pretvorbe čovjeka u životinju i obratno („*Snjeguljica i ružica*“, „*Čarobno zelje*“, „*Žablji kralj ili Željezni Heinrich*“, „*Sedam gavrana*“, „*Bijela i crna zaručnica*“), bajke o nagrađenoj vjernosti i ustrajnosti i o nagradi za dobra djela i pomoć bližnjemu („*Vjerni Johann*“, „*Gospođa Hole*“, „*Jednooka, Dvooka i Trooka*“, „*Zvezdani taliri*“, „*Dvanaest lovaca*“, „*Dva putnika*“), bajke o patuljcima i sličnim bićima („*Tri patuljka u šumi*“, „*Cvilidreta*“) te ostale bajke („*Zlatna guska*“, „*Vrijeme života*“, „*Šest pomagača*“). Drugoj grupi pripadaju priče u kojima prevladavaju realistični, često „groteskni, a katkada i nonsensni elementi“ („*O mudrosti krojaču*“, „*Tri lijenčine*“, „*Tri prelje*“, „*Djed i unuče*“, „*Tri brata*“, „*Ditmarske laži*“, „*Priča o zemlji lijenčina*“, „*Dvanaest*

³ Prve njihove priče datiraju još iz 1807. godine. Svakako jedna od najznačajnijih osoba koja im je darovala građu za mnoge priče bila je Dorothea Viehmann, gostioničareva kći koja je znala prisluškivati oca kako priča legende i priče prolaznika, trgovaca i obrtnika koji bi svraćali k njemu u gostionicu. Kad je 1813. godine susrela braću Grimm prenijela im je oko 30 priča, a među njima i jednu od najomiljenijih - *Pepeljugu*. (Ercegović, S., „*Nekoć davno, jako, jako davno...*“: [Online] Dostupno na <http://www.buro247.hr/knjige/prijedlozi/10870.html> [Pristupljeno: 21. svibnja 2016.]

lijenih sluga“, „*Dobra trgovina*“). Treća grupa su priče u kojima su glavni junaci životinje („*Lisica i mačka*“, „*Stari Sultan*“, „*Vuk i lisica*“) dok se četvrta grupa sastoji od priča s religioznim motivima (legende), („*Marijino dijete*“, „*Siromašni i bogati*“). (Crnković, 1980:34)

Priče su potekle od njemačkih pripovjedačica i pripovjedača koji su pripadali srednjem građanskom staležu francuskoga hugenotskog podrijetla, a materijale za prepričavanje nalazili su u starim pisanim izvorima. Stil koji su stvorili braća Grimm odlikuje se jasnoćom, zornošću, zamjenom sadašnjeg vremena imperfektom kao i neupravnim govorom upravnim, isključivanjem tuđica, umanjenicama, osjećajnim iskazima u stilu romantike te pripovijedanjem na jednostavni način. (Bošković-Stulli, 2006) U pričama dolazi do izražaja dosjetljivost, pamet, a ismijane su mnoge mane poput lijenosti. „U njima nema moraliziranja, nije uvijek u planu ni junak iz naroda, nema tendencioznosti, nego se javlja sva šarolikost u motivima i gledanju; svuda pršti bogatstvo mašte i čar izivljavanja u pričanju. Fini lirizam i jedva primjetna ironija idu pod ruku s lakim humorom; pričanje je blisko narodnom (ponavljanje i sl.), ali nikad nije razvučeno; u kompoziciji (sažetost, kratkoća) osjeća se ruka umjetnika koji je znao da nekontrolirano i puno digresija narodno pričanje svede na ono što je bitno. Često se javljaju dobri, duhoviti i muzikalni stihovi. Narodni duh nikad nije izdan, a dodane su nove vrijednosti: čistoća i ujednačenost tona, nenametljivost u pričanju, ljepota slika i blagi lirizam.“⁴

⁴ Loc. cit.

5. Zajednički simbolički elementi bajke

U narodnim bajkama, koje su različite po tematici, motivima, tendenciji i osnovnom raspoloženju, uočljive su zajedničke crte. Uz likove ljudi i životinja javljaju se i natprirodna bića poput vila, vještica, divova, patuljaka i zmajeva. Prisutne su i metamorfoze u kojima se zmije pretvaraju u djevojke i obrnuto, žabe u kraljeviće, riječi u žabe ili dukate. Uz to nema duljih opisivanja, a radnja odmah poteče punim tokom. Ne postoje naznake mjesta i vremena radnje. Javljaju se stalni brojevi, najčešće neparni, počevši od jedan do devet, neočekivani skokovi iz realne u nerealne situacije, ustaljeni atributi. Stil pričanja je jednostavan, ali se u izrazima kriju simbolička značenja. (Diklić i dr., 1996) Simbolički elementi u radnji i zbivanjima predstavljaju tipična psihološka proživljavanja čovjeka. Zajednički simbolički elementi svih bajki su (Starčević Vukajlović, pristupljeno: 05. travnja 2016.):

- glavni lik i njegov zadatak
- pokretač radnje
- ženski lik
- protivnici i pomagači
- šuma
- sretan završetak.

5.1. Glavni lik i njegov zadatak

Za sve bajke zajedničko je postojanje glavnog lika koji teži za nečim boljim, prolazak glavnog lika kroz različita iskušenja, ovladavanje zadatkom i dobivanje nagrade za to. Ova temeljna teza usađena je u psihu svakoga čovjeka, a glavna poanta je u širenju dobrih djela koja nas ispunjavaju. Pred glavnim junakom uvijek je zadatak koji treba izvršiti, a koji zahtijeva napuštanje dotadašnjega života i suočavanje s nepoznatim. On odlazi u svijet, bježi u šumu, u dvorcu pronalazi skrivenu prostoriju, odlazi na bal. Motiv koji ga pokreće nije ni sebičnost ni osobna korist. Najčešći motivi

su: osjećaj poslušnosti i dužnosti prema kralju, ocu, gospodaru, potreba da se nekoga spasi ili nekome pomogne ili jednostavno životne okolnosti. Specifično je da glavni junak nema očekivane karakteristike junaka, a zadatak nadilazi njegovu snagu da ga riješi. Junak je najmanji, najslabiji, tupavko, treći sin koji nema pravo na prijestolje, bespomoćna djevojčica ili pastorka. Svaka bajka, bez obzira na to, završava uspješno svladanim zadatkom jer junak nikad ne odustaje. Suočava se s različitim iskušenjima u kojima pokazuje svoje vrline poput skromnosti, plemenitosti, hrabrosti, čestitosti. Sve dok ih izbjegava, ne uviđa opasnost ili se prepušta slabostima, prati ga zlo. Snjeguljica uzima otrovnu jabuku, Ivica i Marica jedu kolače s kućice, Crvenkapica skreće s pravog puta, Trnoružica se ubode na vreteno. Treba naglasiti da zlo uvijek primamljivo izgleda i prepuštanje tome uvijek donosi nesreću.⁵ (Starčević Vukajlović, pristupljeno: 05. travnja 2016.)

U bajkama se zlo prikazuje kao ukusni kolači, crvena i velika jabuka ili kao šuma prepuna cvijeća. Tek kad junak odluči pravilno postupiti, dobiva pomoć poput čarobnih predmeta, riječi, savjeta bez kojih nikad ne bi uspješno izvršio zadatak. Način na koji glavni junak savladava iskušenja, uči nas kako ispravno djelovati u životu. Da bismo uspješno savladavali životne teškoće, treba nam neprestana promjena, unutarnji rast i razvoj. To znači promijeniti svoj uobičajeni način razmišljanja i djelovanja jer život od nas to traži. Da bismo se mogli suočiti sa životnim problemima, trebamo ih prihvaćati takve kakvi jesu. Ponekad osjećamo da smo maleni, slabi, nesposobni i da je naš problem veći od nas samih. Tada se prepuštamo slabostima jer su lakše i privlačnije od suočavanja. Ali, jedino prihvaćanjem izazova, suočavanjem s problemima možemo postići uspjeh poput junaka iz bajki. Boreći se protiv slabosti stječemo novu snagu, znanje i iskustvo, "čarobne moći" koje nam donose pobjedu. Život nas za to nagrađuje tako što nam vraća unutarnji sklad i spokoj. Junak u bajci je samo jedan. Ima izraženu individualnost i potrebu preuzimanja vodećih uloga. Za junaka se može reći da nogama stoji čvrsto na zemlji, a da mu je glava u isto vrijeme među oblacima. U njemu vidimo i sliku unutarnjeg glasa koji služi kao najbolji vodič kada istražujemo neke nove stvari. On

⁵ Starčević Vukajlović, M., *Skriveno značenje bajki*. [Online] Dostupno na: <http://nova-akropola.com/filozofija-i-psihologija/psihologija/skriveno-znacenje-bajki/> [Pristupljeno: 05. travnja 2016.]

Iako može uočiti neki drugačiji put kojim bi se moglo doći do rješenja, a što je najvažnije u sebi posjeduje toliko ludosti i hrabrosti da tim putem prvi i zakorači. Zbog toga može biti odličan vođa. Najveća pogreška koju može napraviti je da stane pred novonastalom situacijom ili krene razmišljati kako drugi ljudi obavljaju određene stvari. Zato je bolje na vrijeme prihvatiti svoju individualnost, cijeniti sebe i neprekidno raditi na jačanju unutarnje snage. Stavljanje djeteta u ulogu glavnog lika jako je značajno i pridonosi njegovom osobnom razvoju. Dijete se poistovjećuje s glavnim likom jer ga junakov položaj duboko pozitivno privlači. (Starčević Vukajlović, pristupljeno: 05. travnja 2016.)

5.2. Pokretač radnje

U svim bajkama postoji pokretač radnje, odnosno likovi ili situacije koje pokreću događaje. Pokretač može biti ostarjeli kralj koji traži nasljednika, siromašni otac i majka koji šalju djecu u šumu jer ih ne mogu prehraniti, smrt oca, okrutna i nepravedna maćeha. Nekim događajem narušen je sklad, pravda i prirodni poredak, a cilj bajke je da se to ponovno uspostavi. Ulogu pokretača često preuzima kralj, car ili otac koji u tradiciji simboliziraju „snagu Neba i kao takvi odgovorni su za uspostavljanje harmonije i nebeskog reda na zemlji.“ (Starčević Vukajlović, pristupljeno: 05. travnja 2016.) U psihološkom značenju, pokretač je bilo koji događaj, situacija ili problem koji nas izbacuje iz ravnoteže i rutine života i koji od nas zahtijeva promjenu, drukčiji način razmišljanja i postupanja. Događaji koji slijede pokazuju ispravan način djelovanja i povratak harmonije.

5.3. Ženski lik

Jedna od velikih zamjerki bajkama je spolna neravnopravnost muških i ženskih likova. U mnogim bajkama naglašava se ljepota ili ružnoća ženskih likova, njihova nemoć i dugo iščekivanje pomoći muških likova. Prikazujući odnos ženskih i muških likova, bajke govore o „univerzalnom putu oslobođenja duše čovjeka i stapanju s

duhovnom prirodom. Ženski lik simbolizira ljudsku psihi, dušu koja je sama i nemoćna ako ju ne vodi snaga Duha koju simbolizira muški lik. Ljepotom ženskog lika pokazuju se vrline i snage psihe, a ružnoćom njezine mane i slabosti.“ (Starčević Vukajlović, pristupljeno: 05. travnja 2016.) Položaj ženskog lika u bajkama ovisi o tome što se želi naglasiti. U nekim je bajkama ženski lik motiv djelovanja junaka, a brak konačna nagrada. U „*Crvenkapici*“, „*Snjeguljici*“ ili „*Trnoružici*“, gdje je ženski lik glavni junak, naglasak je stavljen na iskušenja s kojima se psiha suočava i koje mora svladati na putu oslobođenja. (Starčević Vukajlović, pristupljeno: 05. travnja 2016.)

5.4. Protivnici i pomagači

U svakoj bajci postoje dobri i zli likovi. Dobri likovi su oni koji pomažu junaku, a to su: patuljci, vile, šumske životinje, miševi, ptice dok su zli likovi: vještice, maćeha, vuk, divovi protivnici glavnog junaka. Prema psihološkom tumačenju, svi likovi u bajci predstavljaju različite osobine čovjeka. Dobri likovi su snage i vrline, a zli slabosti i mane. U svakom čovjeku postoje i vrline i mane. Bajke nas uče da ih trebamo osvijestiti i naučiti prepoznavati. Baš poput glavnih junaka koji bježe od protivnika ili budu zavedeni i nadvladani i mi činimo isto prepuštajući se vlastitim manama i slabostima. Naši zli likovi, divovi i vukovi naši su problemi i brige. Prepuštanje donosi kratkotrajno rješenje problema. Sve dok ne prihvatimo suočenje sa samim sobom, problemi koje smo potisnuli vraćaju nam se kao još veći divovi. Okrutno kažnjavanje protivnika predstavlja obračun s onim što smo u sebi prepoznali kao manu i slabost. Čest motiv u bajkama je slučajni susret junaka s dobrim likovima koji od njega traže uslugu ili pomoć poput patuljka u šumi, prosjaka koji moli za hranu, neugledne starice, začarane životinje. U takvim situacijama junakove vrline dolaze u iskušenje. Ako junak pokaže svoje plemenito djelovanje i pomogne, likovi ga nagrađuju čarobnim predmetima, savjetima koji mu pomažu kako bi izvršio svoj zadatak. Da bismo dobili pomoć od nekoga, moramo je najprije zaslužiti. Zaslužiti ćemo je ako pomognemo osobi u nevolji i time joj pokažemo svoje vrline. (Starčević Vukajlović, pristupljeno: 05. travnja 2016.)

5.5. Sretan završetak

Svaka prava bajka završava sretno. Junak se vraća kući, čarolija zle vještice nestaje, princ i princeza žive sretno do kraja života. Sretan završetak posljedica je ispravnog postupanja junaka. Dobri likovi za svoje ponašanje dobivaju nagradu, a zli kaznu. Učeći iz svojih počinjenih pogrešaka, junak se uvijek vraćao na pravi put i za to dobivao nagradu. Bajke predstavljaju model djelovanja u svim životnim situacijama. Pokazuju nam da se dobrota uvijek isplati donoseći nam pozitivne rezultate, iako možda oni nisu vidljivi odmah. Da bi se vidjeli rezultati, potrebni su trud i strpljenje. (Starčević Vukajlović, pristupljeno: 05. travnja 2016.)

6. Važnost i uloga bajke za dijete

Već spomenuti psihoanalitičar Bruno Bettelheim preporučuje čitanje Grimmovih bajki. On navodi kako je „bajka puno prije otkrića i spoznaje psihoanalize, uspješno „rješavala“ probleme oko suparništva i posesivnosti u odnosu djece i roditelja, zle maćehe, Edipova kompleksa, fiksacije na oralnu fazu, incestnih pomisli, suparništvo među braćom i sestrama“. (Bettelheim, 2000:9) U tome smislu bajke poučavaju i odrasle kako bi oni mogli pomoći svome djetetu. Najvažnija i najteža zadaća u djetetovu odgoju jest pomoći mu naći smisao života. Kako bi se to postiglo, nužna su mnoga iskustva odrastanja. Bettelheim dolazi do zaključka koja su iskustva u djetetovom životu najpogodnija za poticanje njegove sposobnosti da životu pronađe smisao, da životu uopće da više smisla. (Bettelheim, 2000) “Pri ovoj zadaći ništa nije važnije od „utjecaja roditelja i onih koji skrbe o djetetu; drugo je važno kulturno naslijeđe, kad se djetetu preda na pravi način.“ (Bettelheim, 2000:14) Dok su djeca mala, takve informacije najbolje prenosi književnost. Kako bi savladalo psihološke probleme odrastanja, prevladalo „narcistična razočarenja, edipovske dvojbe; osposobilo za napuštanje zavisnosti djetinjstva; steklo osjećaj samosvijesti i značenje moralne obveze“, dijete mora razumjeti što se zbiva u „njegovom svjesnom „ja“ tako da se uhvati u koštac s onim što mu se zbiva u podsvijesti.“ (Bettelheim, 2000:16) Ono to ne može postići racionalnim poimanjem naravi već maštanjem i fantaziranjem o bajkama kao odgovoru na podsvjesne pritiske. Čineći to, dijete podsvjesni sadržaj uklapa u svjesne predodžbe, koje mu onda omogućuju da s tim sadržajem izlazi na kraj. Mnogi roditelji vjeruju kako djetetu treba davati samo svjesnu realnost ili ugodne slike koje ispunjavaju želje. No, takvo jednostrano jelo hrani duh tek jednostrano, a stvarni život nije sav svijetao.

(Bettelheim, 2000) Ako ljudi previše inzistiraju na tome da stvari imaju razuman način funkcioniranja ili nikakav, onda se poništava povezivanje fantazije i povezivanja stvarnosti. Smanjuje se tada kreativni dio inteligencije, a bez njega ljudsko razmišljanje ide poput stroja. (Bergmann, 2007)

Prikazujući psihoanalitički model ljudske osobe, bajke prenose važne poruke „svjesnom, predsvjesnom i podsvjesnom umu na kojoj god razini koji od njih u tom trenutku djelovao. (Bettelheim, 2000: 15) Dok se odvijaju, priče daju „svjesno priznanje i utjelovljenje pritiscima ida, te pokazuje kako ih zadovoljiti sukladno zahtjevima ega i superega.“⁶ Liječnik i psihoanalitičar Sigmund Freud⁷ i njegovi sljedbenici suglasili su se oko toga da se unutarne psihološke pojave utjelovljuju u simboličkom obliku koji daju priče. Oni se posvećuju tome da pokažu koja je vrsta potisnute građe u pozadini mitova i bajki. Između svoje četvrte i osme godine djeteta ne može upoznati vanjski svijet, a granice između realnosti i fantazije su mu još uvijek nejasne. Važno je za njega da prođe takozvanu magijsko-mitsku fazu kako bi mogao uvidjeti razlike između nerealnosti i realnosti života. Odrasli pomažu djetetu u prevladavanju te faze tako što mu čitaju bajke. One dobivaju svoj značaj diljem zemlje jer su dobro funkcionalno i odgojno sredstvo u odnosu na kasnije oblikovanje djetetove individualnosti. Švicarski psiholog i psihoanalitičar Carl Gustav Jung⁸ bajku je prepoznao kao „riznicu arhetipova⁹,

⁶ Loc. cit.

⁷ Sigmund Freud bio austrijski psiholog, pisac i psihoanalitičar. Život Sigmunda Freuda, austrijskog utemeljitelja psihoanalize, obilježio je početak moderne dinamične psihologije pružajući prvo organizirano objašnjenje unutarnjih mentalnih sila koje određuju ljudsko ponašanje. ČAKIĆ, F., *Sigmund Freud – otac psihoanalize* [Online] Dostupno na: <https://geek.hr/znanost/clanak/sigmund-freud-otac-psihoanalize/#ixzz58R362moC> [Pristupljeno: 12. veljače 2018.]

⁸ Švicarski psihijatar Carl Gustav Jung (1875-1961) je jedan od najznačajnijih mislilaca 20. stoljeća. Carl Gustav Jung je u svom radu davao veliku važnost nesusjesnom, kako osobnom koje je određeno našim osobnim iskustvom koje je izvan vidokruga naše svijesti tj. kompleksim, tako i kolektivnom nesusjesnom koje se sastoji od arhetipova čije međudjelovanje i djelovanje možemo prepoznati u bajkama, mitovima, religijskim učenjima, etnologiji, alkemiji i u razvojnim tendencijama pojedinca i nas kao vrste. U praktičnom radu osobno te iste obrasce možemo prepoznati u našim snovima, slikama, aktivnoj imaginaciji ali i obrascima prema kojima živimo. (Vučković, D., *CARL GUSTAV JUNG*. [Online] Dostupno na <http://hdap.hr/carl-gustav-jung/> [Pristupljeno: 21. svibnja 2016.]

⁹ Arheotipovi predstavljaju spremnost da se uvijek iznova reproduciraju iste ili slične mitske predstave, a koje održavaju uobičajene ljudske situacije, nadanja, potrebe i strahove-suštinsku ljudsku psihu u njenim osnovnim elementima. BAŠTA BALKANA MAGAZIN: *Bajke i Karl Gustav Jung – Jungovo tumačenje bajki i arheotipova*. [Online] Dostupno na: <https://www.bastabalkana.com/2014/01/bajke-karl-gustav-jung-jungovo-tumacenje-bajki-arhetipova-u-njoj/> [Pristupljeno: 06. travnja 2016.]

„iskonskih slika“ koje dolaze iz kolektivno nesvjesnog, psihičkog sloja zajedničkog svim narodima i vremenima“. Smatrao je da likovi u bajkama predstavljaju „simbole same psihe čovjeka: patuljci u bajkama su vratari nesvjesnoga, životinje su korisne i nesvjesne snage naše ličnosti dok su čarobnjak ili vrag personifikacija tamne i nepriznate strane ličnosti.“ Jung je također bajke vidio kao ostvarenje „individuacije, tj. procesa dovođenja različitih dijelova čovjekove ličnosti u harmoniju. Bajka prikazuje put do zlatne jabuke ljudske duše gdje se glavni junak sreće s mnogim opasnostima, zabludama, radostima, željama i snovima dok ne dospije do toliko željene cjeline.¹⁰ (Pejaković, pristupljeno: 12. travnja 2016) Svaka priča je „umjetnička projekcija bar jedne od najvećih ljudskih želja što rastu iz čovjekove nemoći da se u trenutku izvuče iz svoje etičke, estetske, ekonomske, spoznajne, tehničke ili biološke ograničenosti.“ (Hranjec, 2009:7)

6.1. Bajka i Edipov kompleks

Edipov kompleks je seksualna privlačnost koju dijete osjeća prema roditelju suprotnog spola te neprijateljstvo i protivljenje roditelju istog spola. Riječ je o etapi psihoseksualnog razvoja u falusnoj fazi prema teoriji Sigmunda Freuda u dobi od treće do pete godine života. Dijete iz ljubomore želi zauzeti mjesto roditelja istog spola. Kompleks se normalno razrješuje postupnom identifikacijom s roditeljem istog spola te odricanjem od seksualnog interesa za roditelja suprotnog spola. Ako Edipov kompleks nastavi postojati, dijete se mentalno ne razdvaja od roditelja što utječe na psihoseksualni razvoj osobe, ponašanje prema roditeljima, prema suprotnom spolu, odabir zanimanja, nastanak neuroza i mentalnih poremećaja. Fiksacija na falusnu fazu razvoja osobnosti uzrokuje razvoj falusnog karaktera kojeg karakterizira nepromišljenost, nepokolebljivost, pretjerano samopouzdanje, narcisoidnost i

¹⁰ PEJAKOVIĆ, A. , *Bajke-čarobni put ka sebi*, [Online] Dostupno na: <https://monnamagazin.me/index.php/spirit-living/1195-bajke-carobni-put-ka-sebi> [Pristupljeno: 12. travnja 2016.]

umišljenost. Zbog nerazriješenog Edipovog kompleksa često se osobe boje ili su nesposobne za bliskost i ljubav i teško održavaju dugotrajne veze. Zbog utjecaja na razvoj ličnosti ove osobe imaju problema s autoritetima pa su pretjerano dominantne ili pretjerano podređene. (Pejaković, pristupljeno: 12. travnja 2016.)

Freud je smatrao da je „Edipov kompleks temelj našeg superega i jezgra svih ljudskih odnosa“. Muškarac koji je u djetinjstvu bio previše vezan za svoju majku traži ženu s njezinim osobinama. On očekuje od supruge da mu bude i majka i žena. Bajka govori kako dijete može živjeti sa svojim konfliktima te mu daje predodžbe o različitim situacijama. Dječaku je idealno da on i njegova kraljevna (majka) vječno žive zajedno i da sve njegove želje budu ispunjene, a potrebe zadovoljene. Isto tako žena u svojem partneru traži podsvjesno svoga oca. Okolina od djevojčice očekuje vrednovanje svoje ženske uloge. Ona osjeća svoju ženskost kao manjak, posebno ako ima brata na kojem vrlo rano primjećuje spolni organ kojeg ona ne posjeduje i zbog toga se osjeća manje vrijednom. U falusnoj fazi razvitka djevojčica osjeća veliku naklonost prema ocu pa želi imati sve njegove atribute. Međutim, njezina majka vrednuje njezin ženski spol što djevojčicu vodi do identifikacije s figurom majke. Osim toga, djevojčica će se bojati roditeljskih kazni zbog naklonosti prema ocu i rivaliteta prema majci. Iako želi zauzeti mamino mjesto, počinje ju oponašati. Ona mora prihvatiti samu sebe kao ženu i svoju sposobnost osvajanja usmjeriti prema drugim muškarcima kako bi pronašla supruga kao što je to njezin otac postao njezinoj majci. Prihvatanjem ženstvenosti svoje majke, djevojčica će prihvatiti svoju ženstvenost. (Pejaković, pristupljeno: 12. travnja 2016.)

6.2. Utjecaj bajke na emocije djeteta

Malo dijete nema temelja ni sigurnosti u sebi samome pa jedno i drugo dobiva upoznavajući se i povezujući se s majkom. U dječjem razvoju pojavljuje se faza kada dijete počinje osjećati agresivnost. Psihoanalitičari smatraju da se ta agresivnost pojavljuje u odnosu na vlastitu majku. Malo dijete vidi majku kao dobru i kao lošu jer još

nije sposobno sliku majke spojiti u jednu cjelinu i sagledati je kao osobu. Dobra je majka ta koja zadovoljava sve djetetove potrebe, dok je loša majka ona koja frustrira dijete. Dijete počinje osjećati agresivnost prema lošoj majci i s tim se teško nosi. Taj osjećaj projektira na neka zla stvorenja iz bajki, poput vještice ili baba roge. Dijete se može ljutiti na zločestu majku koliko hoće jer je uvijek prisutna ona dobra koja će ga štiti. (Pejaković, pristupljeno: 12. travnja 2016.)

U bajkama je ta dobra majka prikazana kao dobra vila. Na taj način bajka pokazuje da dijete može savladati proturječne osjećaje koji bi ga inače nadvladali na stupnju integriranja. Privrženost s majkom olakšava djetetu uspostavljane društvenih odnosa s osobama izvan obitelji. Kao što se u bajci majka podvaja u dva lika koji predstavljaju oprečne osjećaje ljubavi i odbacivanja, tako i dijete eksternalizira i projicira u nekoga sve ono loše, preokrutno da bi to priznalo kao dio sebe. Zadatak svake majke je da bude u stanju zadržati djetetove loše osjećaje. Čitajući bajke, djeca primjećuju da se majke ne boje, da mogu prepričati priču prilagođenu djetetu. (Pejaković, pristupljeno: 12. travnja 2016.)

Prema mišljenjima psihoanalitičara u svijetu mašte kod dojenčeta agresivnost ima važnu ulogu jer su ovisnost i agresivnost u bliskoj međusobnoj vezi. Dijete ne bi moglo postati samostalan čovjek da nije agresivno. Odrastao čovjek, da bi održao svoju samostalnost, mora i dalje iskaljivati bar dio svoje agresivnosti. Težnja svakoga čovjeka je pronaći druge ljude za koje vjeruje da imaju ista uvjerenja i osjećaje kao i on kako bi potvrdio vlastiti osnovni identitet i osnažio svoje samopouzdanje. Svako razmimoilaženje ugrožava osjećaj sigurnosti i stvara agresivnost zato što ga doživljava kao napad. Dijete mora izraziti svoju ljubomoru, ljutnju i bijes i to mu majka mora dopustiti. Istraživanja su pokazala da su dječaci više skloni agresivnom ponašanju od djevojčica, a to se manifestira i u zrelo doba. Djevojčice često potiskuju agresivnost što može dovesti do vlastitog podcjenjivanja i niskog samopoštovanja. One se tada ne mogu slobodno izražavati, pokazati se i stupiti u društvene kontakte. Bajke se djevojčici ne trebaju nametati u savladavanju takvih prepreka. Ako djevojčica ima otvoreno i dobro srce, pronaći će svoj put mudrosti i štiti će svoja prava. (Preuschoff, 2006) Žene koje imaju pretjeran strah od seksualnih odnosa mogu biti i hladne, ali i agresivne. Nesigurne

žene obično iskazuju veći stupanj agresivnosti i imaju više natjecateljskog duha od žena koje imaju veće samopouzdanje. Takva žena, koja je ogorčena na muškarca i koja se podsvjesno natječe s njim, predstavlja vrlo čest problem u našoj kulturi. Odnos između agresivnosti i depresije, boli i tuge, obično, kod odbačene osobe, zaklanjaju osjećanje žestoke mržnje prema osobi koja ju je odbacila. (Preuschoff, 2006)

Usklađeni emocionalni odnosi između majke i oca kod djece doprinose razvijanju osjećanja sigurnosti u sebe i stabilnosti u emocionalnom razvoju i sazrijevanju. Doživljaj majke kao tople i brižne zaštićuje dijete od delikvencije u adolescentnoj dobi. Djeca čiji su roditelji hladni, distancirani ili konfliktni, nesigurna su u sebe, imaju zastoj u emocionalnom razvoju i sazrijevanju te strah od emocionalnog zanemarivanja. (Preuschoff, 2006)

Takvi roditelji na taj način djeci prenose mnoga negativna značenja povezana s budućim izborom partnera, ali i s očekivanjem od partnerskih odnosa. Velike ambicije roditelja i prevelika očekivanja kao i neprijateljske metode odgoja poput stroge kontrole i kažnjavanja, štete djetetu. (Preuschoff, 2006)

6.3. Važnost pričanja bajki djeci

Djeca vole slušati priče odraslih jer u priči mogu naći „refleksiju svog unutrašnjeg maštovitog psihičkog života i svoju predodžbu o svijetu u odnosu na sliku o vlastitom tijelu.“ (Nikolić, 1990:50) Bez obzira na različite oblike što ih priče i bajke mogu imati, one u osnovi tretiraju i rješavaju različita pitanja u dječjoj psihi koja se odnose na usklađivanje emocija zadovoljstva i straha. Mnoge bajke braće Grimm vezane su uz strah od mraka. Noć za dijete znači onaj trenutak kada se odvaja od roditelja o kojima potpuno ovisi. Njegovo razmišljanje podliježe utjecaju jakih emocija zbog činjenice da treba spavati u drugoj prostoriji bez roditelja koje će ponovno vidjeti tek ujutro nakon buđenja. U prvim trenucima lijevanja u krevet, dijete može osjećati neugodu koja potječe od još uvijek savladivog straha. Cjelokupna njegova aktivnost u toku dana izvor

je različitih iskustava, dozvoljenih i zabranjenih, koja mogu sama po sebi u djetetu izazvati stanje ugone ili neugode. (Nikolić, 1990)

Priče i bajke u svom dramskom obliku pomažu naporima dječje psihe savladati te kontradiktorne elemente koji se odnose na paradoksalna razmišljanja izazvana snažnim suprotnim osjećajima ugone i neugode. Bajka će omogućiti da se u unutrašnjem svijetu djeteta srede svi ti elementi koji se prepoznaju u likovima iz bajke zbog toga što se dijete poistovjećuje ili s nekim likovima ili samo s pojedinim karakternim crtama i postupcima tih likova. Djeca paze na ton i mimiku onoga koji čita kao i na to je li ispušten neki dio, razgovor ili riječ u bajci. To potvrđuje osjećaj zadovoljstva u djetetu kad ono može uz primjedbe i pitanja kontrolirati ono o čemu bajka priča jer u razgovorima u toku čitanja ili pričanja dijete prevladava strah od noći i odvajanje od roditelja. Kao što u bajkama postoje čarobne riječi i rečenice pomoću kojih se može ostvariti najmaštovitija želja, tako i svemoćnost dječjeg razmišljanja na imaginativnoj razini poništava djetetov strah od odvajanja od roditelja. Važno je naglasiti da kad roditelji pričaju djeci priču, oni to čine tako da unose svoje primjedbe i naglašavaju pojedine fragmente priče u skladu s iskustvima iz vlastitog djetinjstva, čime maštovitost bajke pomalo poprima karakter vjerodostojne prošlosti. To djeci olakšava razvijanje realnog rasuđivanja i razlikovanje mašte od stvarnosti. (Nikolić, 1990)

Današnje knjige bajki većinom su izvrsno ilustrirane. Temeljito, detaljno i zainteresirano promatranje slika povećava točnost i temeljitost djetetove sposobnosti promatranja što je u današnje vrijeme tehnologije jako važno. Čitanje bajki djeci razvija dječju maštu i kreativnost. Za razvitak pamćenja kod djece potrebno je djecu poticati da u dijalogu s odraslom osobom pričaju bajku. Kada djeca jednom nauče sama prepričavati bajke, često spontano počinju izmišljati nove bajke koje su plod dječje mašte. Tako pripremljena djeca kasnije su u stanju izraziti se, mogu svoje misli formulirati, u školskim zadacima razvijati vlastite ideje i maštom ih stvarati i oblikovati. (Meves, 1986)

7. Kratak sadržaj „Crvenkapice“

Jednom davno živjela je jedna lijepa djevojčica koju je baka jako voljela. Baka joj je poklonila baršunastu crvenu kapicu. Djevojčici je ona tako lijepo pristajala pa su je prozvali Crvenkapicom. Jednoga dana majka ju je poslala baki u posjetu. Spremila joj je kolača i bocu vina kako bi je razveselila. Majka ju je upozorila da ne skreće s puta i da lijepo pozdravi baku. Bakina kuća nalazila se u šumi. Putem je Crvenkapica srela vuka. Vuk ju je ispitivao kuda ide, što nosi i gdje joj baka živi. Kada mu je objasnila, vuk joj predloži da baki ubere cvijeća. Crvenkapica pristane na to i skrene s puta kako bi izabrala ono najljepše. Otišla je duboko u šumu. Vuk je pomislio kako bi Crvenkapica i njezina baka bili odlični zalogaji i u međuvremenu je otišao do bakine kućice. Predstavio se baki kao Crvenkapica i baka ga je pustila unutra. Čim je ugledao baku, pojeo ju je. Nakon toga, obukao je njezinu haljinu i stavio kapu na glavu. Uvukao se u bakinu postelju i čekao Crvenkapicu. Crvenkapica je ubrala dovoljno cvijeća i uputila se baki. Vidjela je otvorena vrata što ju je začudilo. Prišla je baki i rekla: „Ej bakice, kolike su ti uši!“ Vuk odgovori: „Zato da te bolje čujem.“ Crvenkapica opet kaže: „Ej bakice, kolike su ti oči!“ A vuk na to: „Da te bolje vidim.“ Crvenkapica reče: „Ej bakice, kolike su ti ruke!“ Vuk odgovori: „Da te bolje dohvatim!“ Crvenkapica će začuđeno: „Ali, bakice, čemu ti ta strahovita usta?“ Vuk povikne: „Da te bolje prožderem!“ Skočio je iz postelje i progutao malu Crvenkapicu. Kada se vuk najeo, opet legne u postelju i zaspe. Pokraj kuće prolazio je lovac. Pomislio je kako bakica glasno hrče i odluči vidjeti što joj je. Kada je ušao u sobu, ugledao je vuka kojeg je tražio posvuda. Htio ga je upucati, ali se sjetio da je možda vuk pojeo baku. Uzeo je nož i raspario mu trbuh. Izvukao je baku i Crvenkapicu žive. Crvenkapica je donijela kamenja i njime natrpaju trbuh vuka. Vuk je htio pobjeći, ali ga je kamenje pritisnulo i on je pao mrtav. Lovac, baka i Crvenkapica bili su sretni. Crvenkapica je na kraju razmišljala kako više nikada ne smije sama skrenuti s puta i trčati u šumu kada joj majka zabrani. Shvatila je da mora poslušati majčinu zabranu.¹¹ (Grimm, 1994:43-49)

¹¹ Grimm, Jakob, *Crvenkapica i druge priče* / Braća Grimm: preveo s njemačkoga Josip Tabak; ilustrirao Ivica Antolčić, Naklada Pavičić d.o.o., Zagreb, 1994., str. 46.

7.1. Interpretacija “Crvenkapice”

Bajka “**Crvenkapica**” govori o “ljudskim strastima, oralnoj pohlepi, agresiji i pubertetskim spolnim željama. Središnja tema bajke je strah od takozvanog proždiranja.” (Bettelheim, 2000:159)

Bajka sadrži neke ključne probleme koje mora riješiti djevojčica u svojim školskim danima ako edipovske veze ostanu u podsvijesti. Crvenkapica se bori s problemima u pubertetu. Sasvim je spremna na borbu dok je pod zaštitom obiteljskog doma, ali dok je u bakinoj kući, izložena je opasnosti i potpuno je obeshrabrena i slaba. U tim situacijama ne mogu joj pomoći ni mama i baka. Dom Crvenkapice obilat je hranom koju ona rado dijeli sa svojom bakom. Budući da je Crvenkapica prerasla svoju oralnu fiksaciju, nema veliku potrebu za jelom. Osobe koje su bile u oralnoj fazi (prvoj godini djetetova života) pretjerano zadovoljene, sklone su prevelikim unosom hrane u sebe. Takve osobe postale su ovisne, pasivne i lakovjerne. (Bettelheim, 2000) Crvenkapica dobrovoljno kreće iz kuće u svijet sasvim sama. Divi se njegovoj ljepoti, ali ta privlačnost je opasna. Ona postupa po načelu zadovoljstva (id), a ne po načelu realiteta (ego) kako bi i trebala. Taj isti sukob ida i ega događa se i čovjeku koji stoji između onoga što voli i onoga što mora. Crvenkapičina majka svjesna je kćerine radoznalosti s kojom želi otkriti tajnu svijeta odraslih. Kada Crvenkapica prestane brati cvijeće u čemu je uživala, njezin id koji traži zadovoljstvo - prestaje, a ona postaje svjesna da ima obvezu krenuti dalje prema bakinoj kućici. (Bettelheim, 2000)

7.1.1. Uloga muškarca u bajci

Cvijeće u bajci nije slučajno prisutno. Ono nas vodi u ljubavnu sreću i otkriva nam ljubavne tajne. Vrlo je važna uloga muškarca koja je podijeljena u dva oblika: opasnog zavodnika koji uništava baku i djevojčicu ako mu se popusti, i lovca, snažnog i zaštitnog očinskog lika. (Bettelheim, 2000) Crvenkapica tako pokušava shvatiti „proturječnu muškarčevu narav, proživljavajući sve izraze njegove sklonosti: sebične, asocijalne, nasilne, potencijalno razorne sklonosti ida (vuk), nesebične socijalne, obzirne i zaštitničke sklonosti ega (lovac).“ (Bettelheim, 2000:151) Njezine situacije govore nam kako ne trebamo vjerovati u svačije dobre namjere kako se ne bi izložili opasnostima. Crvenkapica je primjer koji govori kako svatko može pasti u iskušenje bez obzira koje vrline ima. Naivno vjerujući u svačije dobre namjere, što izgleda tako lijepo, čovjeka zapravo izlaže opasnostima. Iz tog razloga važno je saznati što vuka čini privlačnim. Vuk nije samo zavodnik nego je i predstavnik svih životinjskih sklonosti u nama. Povodeći se za prijedlozima vuka, Crvenkapica je nesvjesno ugrozila i bakin život. To u djetetu izaziva edipovske tegobe što su djetetu ostale nerazriješene. (Bettelheim, 2000)

Kako je vuk zbog Crvenkapice progutao baku jer mu je objasnila put do njezine kuće, zaslužena je kazna što je vuk i nju progutao. Crvenkapica je time dopustila maknuti figuru majke. Zašto Crvenkapica daje vuku dobre upute do kućice njezine bake može se pitati i četverogodišnje dijete. Ni baka ne može ostati bez krivice. Bilo da se radi o baki ili majci, žene koje su se odrekle svoje privlačnosti i prenijele je na kćeri dajući im podosta privlačan crveni plašt izvele su djevojke na pogrešan put. (Bettelheim, 2000)

7.1.2. Crvena boja kao simbol

Cijela bajka naglašava crvenu boju koju Crvenkapica stalno nosi. Crvena boja simbolizira ženske osjećaje uključujući i spolne osjećaje, ali i muževnu snagu, ženstvenost i strast. Ona privlači pozornost i uporaba crvene boje može usmjeriti pozornost na određeni element. Prije svega, ona zadovoljava primarne nagone, poziva na akciju. Sa crvenom je sve temperamentno što može prijeći i u prkosno. (Bettelheim, 2000) Baršun predstavlja ljepotu, uzvišenost i slast. Njezina crvena baršunasta kapa može se vidjeti kao „simbol preuranjena prenošenja spolne privlačnosti.“ (Bettelheim, 2000:152) Njezino ime naglašava kako je djevojčica premalena za suočavanje s onim što kapa predstavlja i s onim što kapa priziva kad ju nosi. Crvenkapica se plaši svoje rasplamsale spolnosti jer još nije dovoljno emocionalno zrela za nju. Prijevremena spolnost je regresija na ono što je u nama još primitivno i prijeto da nas „proguta“. U slučaju da je nezrela djevojka izložena snažnim spolnim osjećajima ona se vraća edipovskim načinima rješavanja takve problemske situacije. Dajući vuku, svom iskusnijem suparniku, točne upute kako doći do bakine kuće, uspijeva ga se riješiti. Na taj mu je način, ustvari, pokazala da ona nije djevojka za njega jer je još neiskusna te da ide baki koja je zrela žena. (Bettelheim, 2000)

Boreći se s ambivalentnošću i borbom između ispravnosti i podsvjesne želje da pobijedi baku, Crvenkapica se ističe kao draga djevojčica koju sva djeca svijeta vole. Crvenkapica, koja je još dijete, pokušava problem nametnuti odrasloj osobi. Izbjegavajući delikatnu situaciju, skoro se uništila. U priči braće Grimm spolnost se ne spominje ni direktno ni indirektno. Za dječji mozak dok slušaju priču, misli o spolnosti ostaju predsvjesne kako i mora biti. Dijete svjesno zna da branje cvijeća nije nikakav loš čin dok je neposlušnost majke loš. Ono ne zna da neke njegove želje prijete opasnošću, ali život ga tome uči. Sretnuvši vuka, dijete osjeća nevaljanost i strah od toga da vuk ne proguta njega i njegove roditelje koje je iznevjerio. (Bettelheim, 2000)

Lik lovca najprivlačniji je lik djeci jer spašava dobre i kažnjava zle. Za razliku od Crvenkapice, on ne podliježe kušnjama te kontrolira svoje osjećaje. Ugledavši vuka, sluša „svoj razum (ego), a odbacuje ljutnju na vuka (id)“ i spašava baku. (Bettelheim, 2000:155) Lovčevim se postupkom nasilje (paranje trbuha) stavlja u službu najuzvišenijega društvenog cilja (spašavanje dviju žena). Dijete osjeća da nitko ne priznaje kako njemu njegove nasilničke sklonosti izgledaju konstruktivne; a priča baš pokazuje da takve mogu biti.“ Crvenkapicu je morao spasiti rasijecanjem poput carskog reza što podsjeća na trudnoću i porođaj. To u djetetu izaziva asocijaciju na spolni odnos i ono zaključuje kako zametak dolazi u majčin trbuh jedino ako majka nešto proguta baš kako je napravio i vuk. Lovac vuka naziva „starim grješnikom“. Osoba poput vuka zavodi mlade djevojke pa je iz tog razloga tako prozvan u narodu. Vuk također predstavlja sklonosti lovca koje nisu prihvatljive u društvu. Kada se radi o nasilnim i grubim postupcima čovjeka, tada govorimo o probuđenoj životinji u njemu. (Bettelheim, 2000)

7.1.3. Uloga oca

U bajci Crvenkapičin otac uopće se ne spominje, ali je prisutan u skrivenom obliku. Otac je prikazan u dva suprotna oblika: „kao vuk koji predstavlja opasnost od jakih edipovskih osjećaja i kao lovac koji ima zaštitnu i spasilačku ulogu.“ (Bettelheim, 2000:156) Kako bi se Crvenkapica osigurala u budućnosti, mora ukloniti vuka-zavodnika jer to nije učinio njezin otac-lovac. Da je on to učinio, Crvenkapica se ne bi mogla osloboditi svojih kušnji i slabosti. Oralna pohlepa vuka njegova je propast pa je zbog toga Crvenkapica kamenjem napunila njegov trbuh. On je pokušao nešto na silu staviti u usta pa mu se tako i vratilo.

Vuk upozorava na „uništavajuće posljedice ako ne razvijemo više stupnjeve odgovorne samosvojnosti.“¹² Pozitivna snaga vuka je njegova sposobnost očuvanja vlastite ličnosti u različitim društvenim situacijama i simbol je vlasti, moći i inteligencije. Simbolika je jasna i podrazumijeva jak, nesputan karakter, potrebu za slobodom,

¹² Loc. cit.

nepokornost, nepokolebljivost, snalažljivost i superiornu inteligenciju. Negativna strana vuka je njegova neprijateljska priroda, šunjanje i agresivnost. Ovo se može odraziti u nekoj situaciji gdje gubimo kontrolu nad svojim ponašanjem, ili u pretjeranom korištenju svoje moći i sile u životu. Vuk nam kazuje kako nije sramota pokazati svoju animalnu prirodu i izraziti najdublje emocije. Postavlja se pitanje jesmo li previše ovisni o onima do kojih nam je stalo, ili je jednostavno došlo vrijeme da im pokažemo zube poput vuka. Životinjska utroba vuka u bajci znači kako će se ubrzo otkriti prava ljubav između muškarca i žene. (Bettelheim, 2000)

Muškarac poput lovca podsvjesna je želja djevojke. Ona želi da je on štiti baš kao što to čini njezin otac-lovac iz bajke. Da bi došla do savršenog lovca, mora odbiti od sebe sto i jednog vuka. U prenesenom značenju, ona treba steći mnogo ljubavnih iskustava kako bi mogla prepoznati gospodina pravoga. Lovac simbolizira čovjeka čije srce naginje ženama i čini sve da do njih dođe. Djevojka, da bi našla pravoga muškarca za sebe, mora se osloboditi svih slatkorječivih muškaraca zavodnika. (Bettelheim, 2000)

7.1.4. Viši stupanj zrelosti

Ponovno rađanje glavna je tema najrazličitijih bajki. Djeca kao i odrasli trebaju shvatiti da će dospjeti do „višeg oblika postojanja“, svladaju li stupnjeve razvoja što sadrži svako razdoblje života. (Bettelheim, 2000:158) Crvenkapica je sretnija nakon spašavanja od vuka te je na taj način prešla na viši nivo. Kada se prepustila vučjim manirima, podsvjesno se vratila primitivnijem obliku postojanja tj. u majčin trbuh gdje je nemoćna i ne poznaje svijet u kojem živi. Bačena u mrak vučje utrobe Crvenkapica postaje spremna bolje razumjeti emocionalna iskustva koja mora usvojiti i ona koja će trebati izbjegavati. (Bettelheim, 2000) Dijete shvaća kako jedino iskustva koja su iznad njega, bude odgovarajuće osjećaje s kojima se ne može nositi. Kada njima jednom ovlada, niti jedan vuk neće ga moći uplašiti. Skretanje s puta Crvenkapici je bilo potrebno kako bi dosegla viši stupanj osobnosti. Ona je izgubila nevinost djeteta i ponovnim rođenjem, izašavši iz vučjeg trbuha, postala mudra. Sada je pozitivno

povezana sa svojim roditeljima, ali ne više kao dijete nego kao nova osoba koja može s njima ostvariti dobar i kvalitetan ljudski odnos. To nam kazuje kako djevojka treba započeti život sa svojim muškarcem, a pritom se osloboditi roditeljskih nakana i zahtjeva. Roditelji se u većini slučajeva miješaju u ljubavne veze svoje djece. Svaka treća majka priznala je kako je uspješno razdvojila kći od njenog partnera. Psiholozi smatraju da se to događa zbog toga što majka ne može prihvatiti činjenicu da joj dijete odrasta, da više nije ovisno o njoj i da traži drugu osobu koja će joj biti u središtu pozornosti. (Bettelheim, 2000)

8. Kratak sadržaj “Snjeguljice”

Jednom davno, usred zime sjedila je kraljica kraj svoga prozora i šila. Pogledavši kako sniježi, slučajno se ubola u prst uslijed čega su tri kapi krvi pale u snijeg. Krv se bila lijepo isticala na snijegu pa je kraljica poželjela imati dijete bijelo kao snijeg, rumeno kao krv i crne kose poput ebanovine. Uskoro poslije toga rodi kraljica kćerkicu, bijelu kao snijeg, rumenu kao krv, a kose crne kao ebanovina, i zato su je nazvali Snjeguljicom. Čim je dijete došlo na svijet, njegova majka premine. Nakon godinu dana kralj se oženi drugom ženom koja postade kraljica. Ona je bila jako lijepa, ali ohola. Nije mogla podnijeti da je itko ljepši od nje. Imala je čudesno ogledalo koje je odgovaralo na svako pitanje koje mu se postavi. Kada bi kraljica stajala ispred njega, pitala bi ga tko je najljepši na svijetu, a ogledalo bi joj odgovaralo da je ona najljepša i tada je kraljica bila jako zadovoljna. Snjeguljica je rasla i bivala sve ljepša i ljepša. U svojoj sedmoj godini bila je lijepa kao vedar dan, ljepša i od same kraljice. Ogledalce joj je sljedeći put to i potvrdilo zbog čega je kraljica zamrzila Snjeguljicu. (Grimm, 1994). Jednoga dana naredila je lovcu da je odvede u šumu i ubije, a za dokaz je morao donijeti njezina jetra i pluća. Lovac je poslušao kraljicu, ali ga je Snjeguljica zamolila da je pusti i obećala mu da se više nikad neće vratiti na dvorac. Lovac se smilovao i pustio ju, a kraljici je donio jetru i pluća od divlje svinje. Kraljica ih je pojela misleći da su Snjeguljičina. Snjeguljica je hodala sama po šumi sve dok nije opazila malu kućicu u koju je ušla malo odspavati. Tamo je bio mali stol i na njemu sedam tanjurića, a uz zid je bilo sedam krevetića. Nakon što je malo pojela njihove hrane, pomoli se Bogu i zaspe. Kada je pao mrak, sedam patuljaka vraćalo se s napornog rada u šumi. Odmah opaze nekoga u kući. Patuljci su rekli Snjeguljici da može ostati koliko želi na što ona pristane. Dok su patuljci radili, Snjeguljica im je kuhala i brinula se o kući.

Kraljica je shvatila da ju je lovac prevario i smisli plan kako ubiti Snjeguljicu. Uzela je staru odjeću i obojila lice. Izgledala je kao stara pokućarica-prodavačica. Otišla je do njihove kućice i prodala Snjeguljici pojas od šarene svile. Starica joj je i pomogla svezati pojas oko struka. Tako ju je jako stisnula da je Snjeguljica pala na pod. Starica je otišla, ali ubrzo su došli patuljci koji su odmah razvezali pojas i Snjeguljica je prodisala. Patuljci su je upozorili da se čuva kraljice jer su bili uvjereni da je prodavačica

bila ona. Kada je kraljica došla kući opet je upitala ogledalce tko je najljepši u cijeloj zemlji. Ogledalce je odgovorilo da je najljepša Snjeguljica. Kada je kraljica to čula, jako se uzrujala i opet smisli plan kako da je ubije. Preobukla se u prodavačicu i otišla opet do njihove kućice. Ovoga puta Snjeguljici je prodala otrovni češalj s kojim ju je i počesljala. Nakon toga Snjeguljica se onesvijesti. Patuljci su je opet uspjeli oživjeti tako što su joj izvukli češalj. Upozorili su je opet na kraljicu. Kraljica, došavši kući, ponovno upita ogledalce tko je najljepši, nakon čega joj opet odgovori da je Snjeguljica najljepša. Kada je to kraljica čula, razljutila se i rekla kako Snjeguljica mora umrijeti makar je to koštalo i života. Otišla je u posebnu sobu u kojoj nitko nije imao pristupa i premaže otrovom ljepšu, crveniju polovicu jabuke. Izgledom kao starica opet ode do Snjeguljice i ponudi joj jabuku. Snjeguljica ju je uporno odbijala dok nije vidjela da jednu polovicu jabuke starica jede. Ta polovica nije bila otrovana. Snjeguljica se predomisli, pojede otrovanu polovicu jabuke i padne mrtva.

Patuljci navečer dođu kući i ugledaju Snjeguljicu kako leži. Pokušali su je oživjeti, ali nisu uspjeli. Položili su je u lijes od stakla tako da ju mogu vidjeti sa svih strana. Oplakivali su je i životinje poput sove, gavrana i golubice. Jednoga dana naiđe kroz šumu kraljević koji je htio prenoćiti kod patuljaka. Opazi na brdu lijes i u njemu Snjeguljicu pa zamoli patuljke da mu poklone lijes što su patuljci i učinili. Kraljević naredi slugama da uzmu lijes i ponesu ga na ramenima. Oni tako učine, ali su se spotaknuli na grm i Snjeguljici ispadne zalogaj iz usta koji je zapeo u grlu. Ona otvori oči, digne pokrov i upita gdje je. Kraljević joj odgovori da je kraj njega te ju upita da mu bude žena. Snjeguljica pristane na to. Svadba je bila divna i raskošna. Pozvali su na nju i Snjeguljičinu opaku maćehu. Tek sto je došla na dvor, maćeha prepozna Snjeguljicu i ostade skamenjena. Htjela je pobjeći, ali su je dohvatili. Kliještima su joj donijeli užarene željezne papuče u kojima je morala plesati. Plesala je u njima sve dok nije pala mrtva na zemlju. I tako je na kraju Snjeguljica pronašla svoju sreću i svo zlo je nestalo.¹³ (Grimm, 1994:5-18)

¹³ Grimm, Jakob, *Crvenkapica i druge priče* / Braća Grimm: preveo s njemačkoga Josip Tabak; ilustrirao Ivica Antolčić, Naklada Pavičić d.o.o., Zagreb, 1994., str. 46.

8.1. Interpretacija "Snjeguljice"

„*Snjeguljica*“ je jedna od najpoznatijih bajki. Jako je poetična već „početna slika bajke“ koja kreće ovim riječima: „Bilo usred zime; poput perja padale snježne pahuljice: kraj prozora s okvirom od crne ebanovine sjedila kraljica i šila. Pogledala kako sniježi, pa se u prst ubola, i tri kapi krvi pale u snijeg. Kako se rumenilo u bijelom snijegu lijepo isticalo, kraljica pomisli: „Eh da mi je dijete bijelo kao snijeg, rumeno kao krv, a kose kao okviri od prozora, baš bih sretna bila!“ (Bettelheim, 2000:175) Takva poetičnost sadržana je i u opisu interijera kućice u kojoj je živjelo sedam patuljaka kao i u opisu lijesa u kojem je Snjeguljica ležala. Postavlja se pitanje zašto je majka htjela baš takvu djevojčicu. Bijela boja zrači nježnošću, rumenilo zdravljem, a crna kosa ljepotom koja je ujedno i kontrastna bijeloj. Sve te vrijednosti imala je njezina djevojčica kada se rodila. U prenesenom značenju to bi bila nevina djevojka puna ljubavi i duhovnosti. (Bettelheim, 2000) Težnja za ljepotom osnovica je ove bajke i pokretač radnje. Priča se uglavnom bavi edipovskim konfliktima majke i kćeri, djetinjstvom i adolescencijom naglašavajući elemente koji su dobri za djetinjstvo te ono što je potrebno da se iz njega izraste. U „*Snjeguljici*“ godine s patuljcima označuju njezino razdoblje nevolja, borbe s problemima što sve pripada dobi odrastanja. Bajka započinje Snjeguljčinom majkom koja se ubode u prst. Tu se ističu problemi što ih bajka može riješiti: „spolna nevinost, bjelina, nasuprot spolnoj želji koju simbolizira rumena krv.“¹⁴ Bajke pripremaju dijete na prihvaćanje spolnog krvarenja kao pri menstruaciji ili kasnije pri spolnom činu. Tri kapi krvi u stvarnosti predstavljaju povezanost sa spolnošću te preduvjet za začeće. Dijete shvaća da se ni jedna osoba nije mogla roditi bez krvi jer se prvo krvari pa rađa dijete. (Bettelheim, 2000)

¹⁴ Loc. cit.

8.1.1. Narcizam u bajci

Kad Snjeguljica napuni sedam godina, javlja se maćehina ljubomora koja maćehu tjera da pod svaku cijenu učini nešto što bi ju učinilo ljepšom od Snjeguljice. U skladu s tim uzet je motiv zrcala koje je „sredstvo za provjeravanje vlastite ljepote te simbol nesvjesnog.“ (Bettelheim, 2000:176) Ono odražava istinu, iskrenost i tajne srca. Zrcalo simbolizira takozvani prozor budućnosti, ali i važnost ljepote ženske osobe. Tražeći od čarobnog zrcala potvrdu vlastite ljepote, maćeha pokazuje narcizam koji u stvarnosti predstavlja problem koji narušava odnos između majke i djeteta. Narcisoidna majka ne može se pomiriti s činjenicom da postaje starija. Sve dok je dijete potpuno ovisno, majci se ne ugrožava narcizam. Kada dijete počinje sazrijevati i osamostaljivati se, to majka doživljava kao prijetnju baš kao što se to događa u „*Snjeguljici*“. Kraljica u bajci fiksirana je na fazu primitivnog narcizma i ne može ostvariti pozitivan odnos niti se itko s njom može poistovjetiti. (Bettelheim, 2000) Narcisoidna majka svojoj kćeri postavlja visoke kriterije koje treba dostići. Kad ih kćer ne uspijeva ispuniti, majka joj uskraćuje ljubav. Majka očekuje od kćeri da se dotjeruje i bude uvijek lijepa, ali ne više od nje same jer joj to njezin narcizam ne dopušta. Nemoguće je narcisoidnu majku učiniti zadovoljnom i to kćer mora shvatiti. Kćeri koje odrastaju uz takve majke razvijaju vlastiti narcizam iza kojeg se krije sumnja u sebe. One se, vjerujući da majka ima nadmoć nad njima, osvećuju takvim majkama i ponašaju se asocijalno kako bi ih osramotile ili se iskaljuju nad drugima.¹⁵ (Subotić, pristupljeno: 10. svibnja 2016.)

U ranijem razvoju psihičko funkcioniranje djeteta bilo je određeno roditeljskom psihičkom zaštitom. „Djetetov „nezreo“ ego ideal temeljio se na zadovoljenju potreba oslanjajući se na osobnost roditelja. Adolescentna djevojka, odvajajući se od roditelja na psihološkoj razini treba izgraditi „odrasli“ ego ideal koji će joj olakšati pronaći put do sebe, da evaluiira svoje postupke i da krene cijeniti svoju vrijednost.“ (Bettelheim, 2000:177) Na taj način postiže psihičku autonomnost zbog koje može ostvariti dobru

¹⁵ Subotić, Z., *Toksične majke*. [Online] Dostupno na: <http://www.insideout.hr/o-obitelji/obiteljski-odnosi/toksicne-majke.php> [Pristupljeno: 10. svibnja 2016.]

komunikaciju s budućim partnerom. „Savršeni“ ego ideal djetete vidi u svojim roditeljima. Takvi roditelji su za djetete idealni pa ono ne mora brinuti ni o čemu. Kasnije tu ulogu ideala preuzima partner ili partnerica i tako dobivamo osjećaj socijale vrijednosti, ali kada shvatimo da je partner realno biće, takvoj vezi dolazi kraj. Dok je Snjeguljica bila kod kuće, ništa ne doznajemo o njezinome ocu iako možemo pretpostaviti da suparništvo oko oca okreće majku protiv kćeri. Ljubav prema ocu, djevojčici je najbolja i najnormalnija stvar na svijetu i ne može shvatiti da to može izazvati majčinu ljubomoru. Dijete želi da ga vole oba roditelja. Jedino ljubav i skrb obaju roditelja omogućuju djetetu integriranje svojih edipovskih konflikata. „Ukoliko su bračni odnosi dobri ili je samo jedan roditelj narcisoidan, ljubomora jednog roditelja je smanjena, a drugi je roditelj dobro smiruje.“ (Bettelheim, 2000:177) Kod djeteta to izgleda drukčije. Ono je ljubomorno na povlastice što imaju odrasli. Snjeguljičina maćeha nije prava osoba s kojom bi se djevojčica trebala poistovjetiti pa Snjeguljicom ne vlada ljubomora na moći što ih kraljica ima. Pojedini roditelji pokušavaju svojoj adolescentnoj djeci dokazati kako su moćniji od njih i da u svim područjima mogu biti isti ili čak bolji od njih pa se oblače u skladu s adolescentnim godinama. U takvim situacijama djetete se želi osloboditi roditelja i osnovati vlastitu obitelj u kojoj njihovog utjecaja neće biti. (Bettelheim, 2000)

8.1.2. Odnos majka-kći i otac u bajci

U „*Snjeguljici*“ pojavljuje se muškarac koji se može shvatiti kao „podsvjesna predodžba oca, a to je lovac kome je naređeno da ubije Snjeguljicu.“ (Bettelheim, 2000:179) On joj je poštedio život. Edipovska i adolescentna djevojčica želi vjerovati da bi otac učinio sve što majka kaže, ali da bi stao na kćerinu stranu i odglumio njezinoj majci da je postupio po njezinome. Lov se slovio kao aristokratska povlastica, a to je dobar razlog da se lovca vidi kao uzvišenog lika poput oca. U podsvijesti se lovac doživljava kao „simbol zaštite koji djetete štiti od krvoločnih zvijeri koje predstavljaju tuđe nasilničke pobude.“¹⁶ Otac-lovac ne štiti Snjeguljicu, a majčina ljubomora projicira se u zlu kraljicu. Majčina trajna ljubomora i mržnja posljedica su očeve ambivalentnosti, što se u Snjeguljici projiciraju u zlu kraljicu, koja se stoga i dalje pojavljuje u Snjeguljičinu

¹⁶ Loc. cit.

životu. (Bettelheim, 2000) To nam govori kako takvi očevi stvaraju djetetu teškoće ili mu ih ne pomažu riješiti. U stvarnosti bez prisutnosti oca, odnos majka-kći je neuspješan. Očeva uloga je štititi obitelj, a majčina skrbiti za odgoj i opće zadovoljenje djetetovih potreba. Ako otac iz slabosti zanemaruje svoje obveze, dijete se mora snalaziti samo kao što se Snjeguljica morala snaći u šumi. (Preuschoff, 2006) Dijete uči socijalno ponašanje kroz spolnu identifikaciju. Kako se otac odnosi prema majci, tako bi njihova kći voljela da se njezin partner odnosi prema njoj. Ako je otac djevojčicu previše štitio u djetinjstvu, ona dobiva uputu kako sama ništa ne može učiniti. Najvjerojatnije će birati partnera koji će je nastaviti štititi i uz kojeg će dalje vjerovati kako nešto sama ne bi mogla, kao na primjer, živjeti sama ili otići s autom na servis. Ako djevojčica raste uz oca koji je agresivan, uplašena njegovim ponašanjem prema ženi, djevojka gubi svako povjerenje u muški spol i boji ga se. (Preuschoff, 2006)

Ovo su samo neki od primjera kako odnos djevojčice s ocem može utjecati na njezin daljnji razvoj i u konačnici jednog dana život. Odrasla žena ne popravlja odnos s ocem. Otac je najčešće ista osoba kakva je bila i kada je ona bila dijete. Popravljanje odnosa znači očekivati od druge osobe promjenu, a to je nemoguće osim ako ta druga osoba isto ne želi. Iz tog razloga potrebno je raditi na sebi i naučiti (na svjesnom i nesvjesnom nivou) reagirati drukčije na očeva ponašanja i njegove reakcije te početi postupati kao odrasla osoba sa svojim iskustvom i potencijalima, a ne kao djevojčica koja je u odnosu s ocem često imala neželjene emocije. Tek tada žena može postati samopouzdana osoba. Prihvatiti ono što ne možemo promijeniti (ponašanje druge osobe), prepoznati ono što možemo (vlastito ponašanje i reakcije), naučiti kako se nositi sa životnim izazovima i kako iza sebe ostaviti uvjerenja koja nas ograničavaju – stvari su koje se mogu naučiti bez obzira na životnu dob. (Preuschoff, 2006)

8.1.3. Odnos majke i kćeri

Za odrastanje djevojčice veoma je važno izgraditi pozitivan stav prema majci. O kvaliteti razgovora između majke i kćeri u adolescenciji ovisi razvoj njihovog odnosa. Majka mora shvatiti kćerine osjećaje i potaknuti ih da priča o njima. Često se odnos majki i kćeri u dobi adolescencije može pogoršati jer tada dolazi do najčešćih i najžešćih konflikata. Ovdje otac može odigrati važnu ulogu. Svojim stavom i sugestijama mogao bi pomoći poboljšati odnos majke i kćeri. To je još jedan razlog važnosti odnosa oca i kćeri u vrijeme adolescencije. Ako djevojčica ne može razviti pozitivnu identifikaciju s majkom, doći će do regresije zbog čega dijete neće moći ostvariti sljedeći, viši stupanj razvoja. Majke su te koje ne žele da im djeca odrastu pa ih kontroliraju iz straha. Dijete zbog toga dobiva u adolescentnoj dobi oralnu (ovisničku) crtu ličnosti, pretjerano jede, puši ili gricka nokte te je sklono raznim ovisnostima. U pubertetu pomoću značajki kao što su ljupkost, prilagodljivost i suzdržljivost djevojčica se prilagođava socijalnim očekivanjima. Zbog želje da bude mnogo bolja od roditelja istog spola djevojčica je podvojena jer se s jedne strane boji osvete svojih roditelja. Javljaju ju joj se ambivalentni osjećaji zbog kojih sanja o drukčijem životu i boljim roditeljima. Bajke govore da to bolje mjesto postoji samo u zamišljenom svijetu. Djevojka može steći neovisnost noseći se jedino sa svojim unutarnjim konfliktima. Majka svojoj kćeri treba dopuštati donošenje samostalnih odluka, ali nenametljivo nadzirati kako provodi slobodno vrijeme i s kim se druži. (Preuschoff, 2006)

U jednom razdoblju Snjeguljica živi mirnim životom i pod vodstvom patuljaka odrasta u djevojku koja je naučila raditi. Sedam patuljaka podsjećaju na sedam dana u tjednu ispunjenih radom. Snjeguljičin život s patuljcima daje joj snage da prijeđe iz mirnog razdoblja u razdoblje nevolje u kojem će sama snositi odgovornost. To mirno razdoblje predstavlja latentnost i pritajenost djeteta. Patuljci je čuvaju sve dok u prinčevom naručju ne iskašlje prededipalnu, oralnu jabuku. Tek tada može "živjeti sretno do kraja života". Prije nego što je upoznala patuljke Snjeguljica je mogla kontrolirati svoje oralne želje. Njezino istraživanje kućice i postelje pokazuje nam kako je svjesna te opasnosti i pokušava leći u onaj krevet gdje te opasnosti nema.

Dopuštanje starici da je triput prijevari otkriva nam kako ju je lako dovesti u napast baš kao i većinu adolescenata. Snjeguljičina suzdržanost od jela i pića dokazuje nam kako je „njezin ego sazeo i da može obuzdati nesvjesne želje ida i slušati svoj superego.“ (Bettelheim, 2000:183) Kako ulazi u adolescentno razdoblje, Snjeguljica počinje osjećati spolne želje koje su u razdoblju latentnog doba bile potisnute i mirovale. Tada se starica opet pojavljuje i narušava unutarnji mir Snjeguljice. Kraljica označava majku koja privremeno uspijeva zadržati moć nad razvojem svoga djeteta. U Snjeguljici se javlja želja za spolnom privlačnošću zbog koje pristaje na kupnju češlja za kosu i ukrasne vrpce. Kako se majka ne može pomiriti s tim da je kćer ljepša od nje, na sve načine je pokušava nadmašiti. Ako joj se kćer ne usprotivi i ne savlada opasnosti u odrastanju, nikada se neće sjediniti s voljenom osobom. Snjeguljica se morala suočiti s problemima kako bi mogla s kraljevićem živjeti mirno i bez frustracija. (Bettelhiem, 2000) „Snjeguljice su sve one među nama koje znaju da nam rješenja naših problema često ne nude društvo, ni zajednica, niti vlastita obitelj, nego da se treba osloniti na sebe i napraviti nešto neočekivano da bi naš život postao istinski sređen.“¹⁷ (Vuković Runjić, pristupljeno: 21. svibnja 2016.)

Uloga majke središnja je uloga za ženu i mjerilo njezine ženstvenosti. Neki borci za ženska prava smatrali su narodne bajke kao što je *“Snjeguljica”* vrstom ispiranja mozga kojem je cilj uvjeravanje kako sve djevojčice moraju biti uljudne, poslušne, pasivne i vezane za kuću dok čekaju svoga princa na bijelom konju. Psihološka je istina da se djevojčice, djevojke i žene boje da nisu lijepe. Čak i one privlačne žene misle isto. Taj strah je glavni izvor tjeskobe, nepouzdanja i uvjerenja o nejednakosti i inferiornosti među ženama. Žene se pribojavaju i ranjivosti, nedostatka atraktivnosti, osjetljivosti, znakova umora, brige. Kako u narodnim bajkama nikad nije opisan nikakav uzor ženske ljepote, svatko se može identificirati sa svim likovima iz bajki. Bettelheim je smatrao da su bajke korisne za prevladavanje straha od neprivlačnosti. Kod djevojčica i žena koje smatraju da ne mogu odgovoriti na današnji nametnuti ideal ljepote, mogu se javiti teškoće u razvoju vlastitoga identiteta. (Crnković, 1980)

¹⁷ Vuković Runjić, M., *A koja ste vi junakinja iz bajke? Trnoružica, Pepeljuga, Alica, Snjeguljica ili Mala sirena?* [Online] Dostupno na: <http://www.cosmopolitan.hr/clanci/milana-vukovic-runjic/jesmo-li-mi-trnoruzice-pepeljuge-alice-snjeguljice> [Pristupljeno: 21. svibnja 2016.]

8.1.4. Simbolički elementi u „Snjeguljici“

Glavni simbolički elementi bajke „*Snjeguljica*“ predstavljaju tri aspekta ljudske psihe, a to su: Snjeguljica, kraljica i patuljci. Snjeguljica predstavlja slobodnu volju i mogućnost izbora jer sama odlučuje što će činiti. „Zla kraljica koja želi ubiti Snjeguljicu i zavladata simbolizira nagonski, prolazni, zemaljski dio psihe. Viši dio psihe, glas savjesti i snaga vrline, veza duše i Duha i Arijadnina nit koja usmjerava na pravi put su patuljci koji štite i pomažu Snjeguljici te je upozoravaju na opasnost.“ (Hameršak, 2011:132-138) Snjeguljica je lijepa, čista i neiskvarena, ali bez pomoći patuljaka prepuštena je sama sebi i griješi. Nakon što pojede otrovnu jabuku na nagovor kraljice, ona umire za patuljke, a veza s duhovnom prirodom se kida. Tada je potrebna snaga Duha odnosno princ koji će poljupcem probuditi Snjeguljičinu zamrlu psihu i uvesti u sveti brak. Bajke se opisuju kao priče od velike odgojne vrijednosti jer uzdižu um i osjećaje do beskrajnosti, a time njeguju u djetetu strahopoštovanje i svetu ljubav prema Svevišnjemu. Dijete u priči do neke granice počinje shvaćati da je izvan njegovog vidokruga neka moć koja upravlja svijetom i pomaže dobrom i kreposnom čovjeku. (Hameršak, 2011) U mnogim bajkama, jabuka predstavlja ljubav i spolnost s dobre i s loše strane. U „*Snjeguljici*“ maćeha i pastorka dijele jabuku što u stvarnosti simbolizira da imaju nešto zajedničko, a to su njihove zrele spolne želje. Kraljica je pojela bijeli dio jabuke, a Snjeguljica crveni. Kada pojede crveni dio jabuke, Snjeguljica prestaje biti dijete što znači da je Snjeguljičinoj nevinosti došao kraj i da joj patuljci iz njenog mirnog života ne mogu više pomoći. Njezino biće ima bespolni i erotski izraz što je više puta opisano u izrazima „bijela kao snijeg“ i rumena kao krv“. (Bettelheim, 2000) „Rumenilo jabuke priziva spolne asocijacije, kao i tri kapi krvi što dovedoše do Snjeguljičina rođenja, a i menstruacija, događaj koji obilježava početak spolne zrelosti.“ (Bettelheim, 2000:184) Dok je bila u lijesu, posjetili su je sova koja simbolizira mudrost, gavran koji simbolizira zrelu svijest i golub koji simbolizira vječnu ljubav. Simbolika sove je da smrt ne mora uvijek značiti samo fizičku smrt, već i umiranje nekih starih navika, pa i starih odnosa. Pojava sove ukazuje da je vrijeme da se nešto „pusti“, da se oslobodimo nečega (ili nekoga), da mu dozvolimo da jednostavno ode od nas. Promjena koja će nakon toga uslijediti ovisi isključivo od naše spremnosti da je prihvatimo, ne uvažavajući

pri tome stare navike i raznovrsne predrasude. Golub svojom bjelinom i nevinošću predstavlja novi početak i nove prilike, prijelaz iz jednog stanja u drugi, čednost, nevinost, blagost i mir. Simbolizira ženstvenost i majčinstvo. Ove ptice svojom pojavom nagovješćuju kako je njezin san zapravo razdoblje trudnoće i konačna priprema za zrelost. Svako ponovno buđenje simbolizira viši stupanj zrelosti. Da bi se započeo sretan život moraju se obuzdati zli izrazi osobnosti. Spolna ljubomora što pokušava uništiti druge, uništava sebe. Ljubomorna i narcisoidna kraljica mora obuti usijane željezne papuče i plesati sve do smrti. Simbolično, bajka kaže da neobuzdane strasti čovjeku donose propast, a da jedino smrt ljubomorne kraljice, što znači uklanjanje vanjskih i unutarnjih nemira, može stvoriti sretan svijet. Ova bajka ne govori kako je izgledao život Snjeguljice i kraljevića nakon vjenčanja niti kakav je potreban osobni razvoj za sjedinjenje s osobom. Govori nam kako se moramo odreći djetinjstvih stajališta i ostvariti ona zrela. (Bettelheim, 2000)

„Oni koji poput patuljaka ostanu fiksirani na prededipalnom stupnju razvoja nikad neće upoznati sreću ljubavi i braka.“ (Bettelheim, 2000:185) Zaljubljenom paru trebaju zabrane i protivljenja jer ih to potiče i jača. Bajka petogodišnjoj curici govori kako ona ne treba tugovati zbog nepristupačnosti svoje majke jer će je prvo spasiti patuljci zatim kraljević, odnosno muškarac. Današnja djeca više ne rastu u sretnim i dobrim obiteljima. Iz tog razloga važno im je pokazati kako da se sami poput pravih junaka suoče s teškoćama što ih život nosi te kako bi trebali slijediti put svoga srca s velikim samopouzdanjem koje će ih odvesti na pravo mjesto u pravo vrijeme. Kad pronađu put do sebe, moći će naći nekoga s kim će provesti ostatak svoga života bez straha od odvajanja i bez nezrelih želja poput ovisnosti. Ako majka osjeća kako ne može doprijeti do svoje kćeri i zabrinjava je njezino ponašanje, trebala bi razmisliti o odnosu između svoje majke i nje same jer se djevojčica obično odnosi prema mami upravo kako se i njezina mama odnosila prema svojoj. Majka obično u svojim kćerima vidi umanjenu sliku sebe. (Preuschoff, 2006)

9. Kratak sadržaj „Trnoružice“

Jednom davno živjeli kralj i kraljica koji su svaki dan priželjkivali dijete. Jednom se kraljica kupala, kada iz vode izađe žaba i kaže joj da će roditi kćer prije nego što prođe godina dana. Tako se i dogodilo. Kraljica je rodila djevojčicu, a kralj u ime toga priredi svečanost. Na rođendansku proslavu pozvani su su rođaci, prijatelji i vile gatalice. U njegovom kraljevstvu bilo je trinaest vila, a kako je kralj imao samo dvanaest zlatnih tanjura, jedna vila morala je ostati kod kuće. Kada se svečanost primakla kraju, vile su darovale dijete s krepošću, ljepotom. Nakon što su njih jedanaest izrekle svoje proroštvo, došla je iznenada trinaesta vila. Ona se htjela osvetiti što je nisu pozvali pa poviče da će se kraljevska kći u svojoj petnaestoj godini ubosti na vreteno i umrijeti. Okrenula se i otišla iz dvorane. Svi su se uplašili, ali dvanaesta vila ublažila je one opake riječi tako što je rekla da to neće biti smrt nego će kraljevska kći usnuti snom koji će trajati sto godina. Kako bi spasio svoje dijete od nesreće, kralj je naredio da se spale sva vretena što postoje. Vilina proroštva su se ispunila. Djevojka je bila lijepa, kreposna i razumna te ju je svatko morao zavoljeti. Kad je navršila petnaestu godinu, kraljevna je na dvorima ostala sama. Zavirivala je u sobe po dvorima i napokon dospije do nekih malih vrata. Uđe u sobu i ugleda staricu s vretenom u ruci kako prede. Upitala je staricu može li i ona isprobati vreteno. Starica joj je dala vreteno. Čim ga je dodirnula, kraljevna se ubode u prst, padne u postelju koja se tamo nalazila i zaspe dubokim snom. San se proširi cijelim dvorom. Usnuli su kralj i kraljica, koji su upravo došli kući, dvorjani, konji, psi, golubovi, muhe, kuhar. Vjetar je utihnuo, a oko dvora je porasla trnovita živica koja je iz godine u godinu sve više rasla.

Po cijeloj zemlji kružila je priča da tamo spava lijepa Ružica. Mnogi mladići htjeli su doprijeti do nje, ali zapinjali bi u trnju i tako, nažalost, ginuli. Nakon mnogo godina opet dođe kraljević koji je čuo priču o Ružici i o tome kako nitko nije uspio doći do nje. On je čvrsto odlučio vidjeti Ružicu. Već je prošlo sto godina i došao je dan kada se ona trebala probuditi. Kada se kraljević približio trnovitoj živici, bili su to sve sami, veliki cvjetovi koji su se razmaknuli te ga pustili živa i zdrava unutra, zatim se iza njega zatvorili i bili opet trnovita živica. U dvorištu nađe pse i konje kako spavaju. Unutar dvora naleti na dvorjane kako spavaju te pred prijestoljem leže kralj i kraljica. Napokon

dođe do tornja i otvori vrata od sobice u kojoj je spavala Ružica. Sagne se i poljubi kraljevsku kći. U taj tren, Ružica otvori oči, razbudi se i lijepo ga pogleda. Zatim siđu s tornja, a tada se probude kralj, kraljica i svi dvorjani. Probudili su se i konji i psi u dvorištu. Oživjele su i muhe na zidu. Sve se razbudilo. Napokon proslaviše i svadbu, raskošnu i sjajnu, a kraljević je živio s Ružicom sretno do kraja života.¹⁸ (Grimm, 1994:61-66)

9.1. Interpretacija “Trnoružice”

Bajka “*Trnoružica*” klasična je bajka o princu, princezi, zloj vještici i o tome kako dobro uvijek pobijedi zlo. Ona naglašava dugotrajno, mirno fokusiranje na sebe. U mjesecima prije prve menstruacije, djevojke se povlače u sebe. Tijekom velikih životnih promjena poput adolescencije, za uspješne mogućnosti rasta nužna su razdoblja i aktivnosti i nepokretnosti. (Bettelheim, 2000) Središnja tema „*Trnoružice*“ je pasivnost, a sretan kraj daje do znanja djetetu kako neće biti vječno neaktivno iako će mu se činiti da će to razdoblje potrajati stotinu godina. Adolescentni postaju aktivni i nadoknađuju pasivni period latentnog razdoblja. (Bettelheim, 2000:195) Svoju ženstvenost i muškost mladi dokazuju kroz opasne situacije gdje žele steći vlastitu osobnost ili se riješiti unutarnje napetosti. Stogodišnji san koji dijeli Trnoružičino spolno buđenje od sjedinjavanja s voljenim može biti posljedica majčinih nepromišljenih pokušaja koji odlažu djetetovu zrelost. Spolno buđenje djeteta doći će usprkos svim pokušajima roditelja da ga spriječi. Dugo čekanje na spolno zadovoljenje ne umanjuje njegovu ljepotu ni vrijednost. Kralj i kraljica dugo su priželjkivali dijete pa im je žaba rekla kako će dobiti djevojčicu. To vrijeme čekanja simbolizira devet mjeseci trudnoće. Dugo roditeljsko iščekivanje govori nam kako nema potrebe za žurbom u spolnosti. Žaba simbolizira životne cikluse, ponovna rađanja u životu i simbol je plodnosti i obilja. Žaba

¹⁸ Grimm, Jakob, *Crvenkapica i druge priče* / Braća Grimm: preveo s njemačkoga Josip Tabak; ilustrirao Ivica Antolčić, Naklada Pavičić d.o.o., Zagreb, 1994., str. 46.

mora proći razne stupnjeve razvoja prije nego što izađe iz vode baš kao i dijete dok se ne rodi. (Bettelheim, 2000)

U petnaestoj godini kod djevojčica često se javlja menstruacija. Broj od dvanaest dobrih vila i trinaeste zle odnosi se na menstruaciju. Ubod na vreteno nije nitko mogao spriječiti kao što nitko ne može spriječiti sazrijevanje djevojčice u pubertetu. Privremena odsutnost oba roditelja, kad se taj događaj dogodi, simbolizira nemoć svih roditelja da svoje dijete zaštite od raznih kriza odrastanja, kojima mora proći svako ljudsko biće. Ulaskom u adolescenciju djevojka počinje istraživati nedostupna područja. (Bettelheim, 2000) „Skrivena soba u kojoj se nalazilo vreteno primjer je te nedostupnosti dok kružno stubište po kojima se djevojka uspinjala označuje spolne doživljaje.“ (Bettelheim, 2000:201) U snovima, zaključana sobica često označuje ženske spolne organe, a okretanje ključa u bravi često simbolizira spolni odnos. Svaka soba ima svoja vrata na koja možemo izaći i tako svoj život prosvijetliti i napraviti ljepšim, ali to je nemoguće bez osobnog sudjelovanja, posvećenosti cilju i upornosti. Umanjenica ružica naglašava djevojčinu nezrelost koja se mora zaštititi. Ubodom, Trnoružica se zaštićuje od svih udvarača i preranih spolnih susreta zidom od trnja. Svi oni koji su pokušavali doprijeti do Trnoružice i nisu uspjeli su osobe koje nisu dovoljno zrele da savladavaju zahtjevne zadatke koje su preuzeli. Takve osobe moraju prijeći viši stupanj odrastanja kako bi se osposobile za savladavanje teških poriva. Junakovi prethodnici zapravo su nezrela utjelovljenja junaka. Kada djevojka bude duševno i tjelesno spremna za ljubav, zid od trnja pretvara se u ogradu od prekrasnih cvjetova. Poruku koju ovdje nalazimo je da ne požurujemo ništa, a kada dođe trenutak, nerješiv problem riješit će se sam od sebe. Ne treba se bojati bajki niti dječjeg života što postoji u njima. Buđenje mašte bitno je za razvoj osobnosti i pomaže nam da bolje shvatimo realnost. Da bismo se dobro razvijali, moramo se probuditi iz stogodišnjeg dječjeg sna, kao Trnoružica. (Bettelehim, 2000) Krv koja curi nakon što se Trnoružica ubode na vreteno simbolizira „opasnost jer svaki prijelaz s jednog stupnja na sljedeći stupanj pun je opasnosti. Curenje krvi simbolizira opasnosti puberteta, odnosno odrastanja.“ (Bettelheim, 2000:202) Protiv opasnosti neizbježnog odrastanja borimo se i odupiremo povlačenjem u sebe. To je prirodna reakcija kojom se odvajamo od svih teškoća što nam život nosi. Narcističko povlačenje primamljiva je reakcija na pritiske adolescencije, ali ono dovodi covjeka u opasnost

prihvati li se kao spas od životnih vrludanja. Takvim narcističkim povlačenjem svijet oko nas postaje mrtav i oživljava samo kada se i mi sami probudimo. Primjer za to je da su se roditelji Trnoružice i svi stanovnici u dvorcu probudili u trenutku kad i ona. „Jedino nas pozitivan stav budi iz opasnosti da prespavamo život. Susret princa i princeze podrazumijeva zrelost - buđenje jedno za drugo te sklad u sebi i s drugima. Muškarac budi ženstvenost djevojke, a život se može nastaviti ako djevojka postane žena.“¹⁹

9.1.1. Važna poruka bajke

Djeca će, slušajući bajku, shvatiti da se javlja sklad između njegovih unutarnjih naklonosti. Doći će do „skladnog funkcioniranja i da, ega i superega pa će se sklad naći i u odnosima s drugima te će moći živjeti sretno i zadovoljno do kraja života kao što sam kraj priče kaže.“ (Bettelheim, 2000:203) Bajka „*Trnoružica*“ govori svakom djetetu kako najtraumatičniji događaji kao kad djevojka krvari na početku puberteta i poslije, pri prvom spolnom odnosu, donose najsretnije posljedice jer je negdje uvijek skrivena dobra vila koja bdije nad njim, spremna pokazati svoju moć kad bude zbilja potrebna. Tako je to učinila dvanaesta vila spašavajući Trnoružicu od smrti. To djeci daje do znanja da se ne trebaju bojati. Ono što na prvi pogled izgleda kao kaos često je skriveni veliki blagoslov. Poljubac, koji je jasan simbol davanja ljubavi, ima čarobno djelovanje: pretvara ružno u lijepo, zlo u dobro, uklanja bačenu čaroliju i prokletstvo. Tako je princ svetim poljupcem uklonio s Trnoružice zle čini trinaeste vile. Trnoružica je dobila divne darove čim se rodila. Neki od darova su ljepota, krepost, dobrotu. Ljubav ju je koštala u životu jer je zbog nje nailazila na loša životna iskustva i veća iskušenja. Trnoružica ne prihvaća savjete drugih i zbog svog neposluha ispašta. (Bettelheim, 2000) U trenutku kad Trnoružicu probudi kraljevićev poljubac, osjećamo da je Trnoružica utjelovljenje savršene ženstvenosti. (Bettelheim, 2000)

¹⁹ Loc. cit.

10. Usporedba „Crvenkapice”, „Snjeguljice” i „Trnoružice”

Preneseno značenje bajke „*Crvenkapica*“ strah je od preplavljenosti i jakih osjećaja. Snjeguljica je u bajci simbol adolescentne krize dok je Trnoružica simbol straha od seksualnosti. (Bettelheim, 2000) Sve tri bajke kazuju nam kako se trebaju u životu prijeći određene krize kako bi se jednoga dana stekla individualnost i lakoća življenja. Žena je, boreći se za svoju socijalnu, spolnu i duhovnu emancipaciju, izmijenila svoje ponašanje u društvu i obitelji. Adolescent se mora odreći sigurnosti djetinjstva pa luta po opasnoj šumi što su radile i Snjeguljica i Crvenkapica. U bajkama „*Snjeguljica*“ i „*Crvenkapica*“ pojavljuje se podsvjesna slika oca-lovca koji sve čini kako bi spasio svoju djevojčicu. U „*Snjeguljici*“ otac-lovac je prikazan kao slab otac koji nema svoje ja i koji je podređen. Ne ispunjava svoju dužnost ni prema kraljici ni prema Snjeguljici. Ljubomora maćehe kriva je za očevu ambivalentnost. Čini suprotno od onoga što mu je maćeha rekla i ostavlja Snjeguljicu živu. Tim postupkom umjesto da joj pomogne, otežava joj riješiti problem jer maćehina projekcija još uvijek postoji. On nema dovoljno hrabrosti da je zaštiti i zbog toga se Snjeguljica mora sama nositi s maćehinom ljubomorom. U „*Crvenkapici*“ lovac je prikazan kao snažan, zaštitnički očinski lik. Lovac je projekcija dječje mašte i povezan je s dječjim fobijama. Djeca u lovcu vide zaštitu od strašnih životinja u dječjoj mašti ili ga vide kao njihovog spasitelja od opasnosti i tuđih nasilničkih pobuda. Za razliku od oca-lovca u „*Snjeguljici*“, otac-lovac u „*Crvenkapici*“ odlično obavlja svoju ulogu. Spašava Crvenkapicu i baku tako što vuku raspára trbuh i izvuče ih van nakon čega više nikada nisu vidjele zločestoga vuka. (Bettelheim, 2000) Uloga majke jako je važna. Majka Crvenkapice je dobra i brižna. Upozorava svoju kćer da ne skreće s puta i da ne priča s neznancima. Ulogu majke u „*Snjeguljici*“ preuzela je zla i narcisoidna maćeha s kojom se nitko ne može poistovjetiti pa ni sama Snjeguljica. Ona se mora nositi s maćehinom ljubomorom sama. Ako nema povezanosti između narcisoidne majke (maćehe) i djeteta, dijete razvija ljubomoru na povlastice koje ona uživa pa želi biti nadmoćno u pubertetu. Dijete koje je ljubomorno na povlastice roditelja zapravo misli kako je majka ili otac ljubomorno na njega. Snjeguljica i maćeha bez obzira na svoj odnos imaju nešto zajedničko, a to je jabuka koja simbolizira njihove zrele spolne želje i težnju za utegnutošću. Maćeha želi zadržati svoju ljepotu i spolnu

privlačnost zauvijek, a Snjeguljica želi biti još ljepša i još više seksualno privlačnija nego što već jest. Mlađa djeca svoju majku ne mogu još uvijek sagledati kao cijelu osobu nego je doživljavaju kao dobru ili kao lošu. Majka se u „*Crvenkapici*“ za djecu, dok slušaju bajku, može pretvoriti u zlu maćehu jer se ljuti na nju i kori je zbog neposluha što dobra majka nikada ne bi. (Bettelheim, 2000)

Bajke „*Trnoružica*“ i „*Snjeguljica*“ hrabre dijete da se ne plaši opasnosti od pasivnosti. One govore kako dugo razdoblje mirovanja i razmišljanja može voditi najvišem postignuću. Dugi san Trnoružice i Snjeguljice zapravo je san svakog adolescenta koji sanja o vječnoj mladosti i savršenstvu. Ako se ne želimo mijenjati i graditi, mogli bismo ostati u snu sličnoj smrti. Njihova je ljepota ledena, u njihovom svijetu nema patnje, ali ni učenja novih vještina. U „*Snjeguljici*“ kada padne snijeg, cijeli život kao da prestaje baš kao i tada kada je ležala u staklenom lijesu. Tu se simbolizira inertnost, tj. pasivnost. Ako netko i dosegne tjelesnu zrelost, ne znači da je intelektualno i emocionalno spreman za brak. I Snjeguljica i Trnoružica spavaju sve dok ne dođe kraljević. Kraljević u „*Trnoružici*“ samo jednim poljupcem oživljuje djevojku, baš kao što i Snjeguljica oživi iskašljavanjem jabuke nakon što je kraljević na to potakne. Na neki način spasilac izjavljuje ljubav budućoj zaručnici. Dolazak kraljevića nagovještava da su nakon dugog razdoblja pasivnosti sada obje i tjelesno, ali i duševno spremne na brak. (Bettelheim, 2000)

I Crvenkapica u vučjem trbuhu i Trnoružica igrajući se s preslicom prerano su se izložile doživljajima za koje još nisu bile spremne. Naučile su da moraju pričekati dok sazriju kako bi se bez straha prepustile osjećajima. (Bettelheim, 2000) Da bismo stekli zreliju osobnost mora proći određeno vrijeme kao što nam to bajke govore. Bajke nam pokušavaju reći kako se zaljubljenost dogodi, a da je za ljubav potrebno puno više. Pronaći ispunjenje kroz ljubav zahtjeva još pokoji prijelaz. (Preuschhoff, 2006)

Tablica 1. Preneseno značenje „Crvenkapice“, „Snjeguljice“ i „Trnoružice“

Bajke	Preneseno značenje
„Crvenkapica“	- strah od preplavljenosti i jakih osjećaja
„Snjeguljica“	- simbol adolescentske krize
„Trnoružica“	- simbol straha od seksualnosti
Zajedničko svim bajkama	- pasivnost

Izvor: izrada autorice prema: Bettelheim, B., *Smisao i značenje bajki*. Rijeka: poduzetništvo Jakić, (2000)

Tablica 2. Usporedba roditelja iz bajki „Crvenkapica“ i „Snjeguljica“

Bajka	Ulogu majke ima	Opis
„Crvenkapica“	Majka	- dobra - brižna - upozorava Crvenkapicu (na opasnosti) da ne skreće s puta i da ne razgovara s nepoznatima
„Snjeguljica“	Maćeha	- zla - narcisoidna - ljubomorna na Snjeguljicu
Bajka	Ulogu oca ima	Opis
„Crvenkapica“	Lovac	- snažan, zaštitnički očinski lik - odlično obavlja svoju ulogu - spašava Crvenkapicu i baku od vuka
„Snjeguljica“	Lovac	- ambivalentan - slab otac - ne štiti Snjeguljicu - pušta je da se sama snalazi u šumi - ne ispunjava dužnost ni prema kraljici ni prema Snjeguljici

Izvor: izrada autorice prema: Bettelheim, B., *Smisao i značenje bajki*. Rijeka: poduzetništvo Jakić, (2000)

Tablica 3. Usporedba Snjeguljice i njezine maćehe iz bajke „Snjeguljica“

Likovi iz bajke	Suprotno	Zajedničko
Snjeguljica	- dobra i poslušna	<ul style="list-style-type: none"> - Jabuka-simbol zrelih spolnih želja - Utegnutost-spolna privlačnost
Maćeha	- zla, narcisoidna, ljubomorna	

Izvor: izrada autorice prema: Bettelheim, B., *Smisao i značenje bajki*. Rijeka: poduzetništvo Jakić, (2000)

Tablica 4. Uspredba glavnih likova iz bajki „Crvenkapica“ i „Trnoružica“

Likovi iz bajki	Zajedničko
Crvenkapica	<ul style="list-style-type: none"> - prerano su se izložile doživljajima za koje još nisu bile spremne - nezrele su i jedna i druga - naučile su da moraju pričekati dok sazriju kako bi se bez straha prepustile osjećajima
Trnoružica	

Izvor: izrada autorice prema: Bettelheim, B., *Smisao i značenje bajki*. Rijeka: poduzetništvo Jakić, (2000)

Tablica 5. Usporedba glavnih likova iz bajki „Snjeguljica“ i „Trnoružica“

Likovi iz bajki	Zajedničko	Prenesno značenje
Snjeguljica	<ul style="list-style-type: none"> - dugi san - pasivnost - dugotrajno, mirno fokusiranje na sebe - spavaju dok ne dođe kraljević nakon čega su tjelesno i duševno spremne za brak 	<ul style="list-style-type: none"> - roditelji odgađaju djetetovu zrelost
Trnoružica		

Izvor: izrada autorice prema: Bettelheim, B., *Smisao i značenje bajki*. Rijeka: poduzetništvo Jakić, (2000)

11. Zaključak

*“Ako želite da djeca budu inteligentna, čitajte im bajke.
Ako želite da budu inteligentnija, čitajte im još bajki.”*

Albert Einstein²⁰

U ovome završnom radu analizirane su mogućnosti interpretacije bajke s predškolskim djetetom (s primjerima bajki braće Grimm), a to su: “*Crvenkapica*”, “*Snjeguljica*” i “*Trnoružica*”.

U ovom završnom radu objašnjeni su i zajednički simbolički elementi svih bajki, a to su: glavni lik i njegov zadatak, pokretač radnje, ženski lik, protivnici i pomagači, šuma i sretan završetak.

Završni rad govorio je i o važnosti i ulozi bajke u razvoju djece. Također, u radu se objašnjavao način kako bajke uspješno rješavaju problem oko Edipovog kompleksa koji se prema Sigmundu Freudu pojavljuje u falusnoj fazi razvoja u dobi od treće do pete godine djetetovog života. U radu je bilo riječi o tome kako bajke utječu na emocije djeteta i koliko je važno bajke čitati djeci. Dijete će u priči naći refleksiju svog unutrašnjeg maštovitog psihičkog života i svoju predodžbu o svijetu u odnosu na sliku o vlastitom tijelu. Bez obzira na različite oblike što ih priče i bajke mogu imati, one u

²⁰ WIKICITAT: Bajke. [Online] Dostupno na <http://hr.wikiquote.org/wiki/Bajke> [Pristupljeno: 07. ožujka 2017.] Albert Einstein (Ulm, 14. ožujka 1879. - Princeton, 18. travnja 1955.) bio je teorijski fizičar, prema jednom izboru najveći fizičar uopće. Mladost je proveo u Münchenu, Italiji i zatim u Švicarskoj, gdje je (1900.) završio studij na Tehničkoj visokoj školi u Zürichu. Od godine 1902. do 1909. radio je u Bernu u patentnom uredu. U tom razdoblju otkrio je niz osnovnih zakona prirode (brzinu svjetlosti kao maksimalnu brzinu, dilataciju vremena i novo objašnjenje dilatacije dužina, te ekvivalentnost mase i energije, korpuskularnu prirodu svjetlosti i načelo ekvivalencije, osnovu opće teorije relativnosti). (WIKIPEDIJA: Albert Einstein. [Online] Dostupno na https://hr.wikipedia.org/wiki/Albert_Einstein [Pristupljeno: 12. veljače 2018.]

osnovi tretiraju i rješavaju različita pitanja u dječjoj psihi koja se odnose na usklađivanje emocija zadovoljstva i straha.

U završnom radu bile su interpretirane tri bajke braće Grimm: *“Crvenkapica”*, *“Snjeguljica”* i *“Trnoružica”*. Svaka bajka interpretirana je pojedinačno. Prikazani su i obrađeni različiti odnosi između likova u sve tri bajke, poput odnosa majke i kćeri te odnosa kćeri i oca. Objasnjene su i različite uloge pojedinih likova u navedenim bajkama poput vuka i lovca.

Na kraju je dana usporedba navedenih bajki kao i tablični prikaz izvedene usporedbe. Preneseno značenje bajke *„Crvenkapica“* strah je od preplavljenosti i jakih osjećaja. Snjeguljica je u bajci simbol adolescentne krize dok je Trnoružica simbol straha od seksualnosti. Sve tri bajke nam kazuju kako se trebaju u životu prijeći određene krize kako bi se jednoga dana stekla individualnost i lakoća življenja. Bajke *“Trnoružica”* i *„Snjeguljica“* hrabre dijete da se ne plaši opasnosti od pasivnosti i govore kako dugo razdoblje mirovanja i razmišljanja može voditi najvišem postignuću. Dugi san Trnoružice i Snjeguljice zapravo je san svakog adolescenta koji sanja o vječnoj mladosti i savršenstvu.

Nije dovoljno biti svoj, iako smo izloženi teškim borbama kao Snjeguljica. Trebamo ostati svoji i u prisutnosti s drugom osobom. Kako bismo stekli neovisnost, moramo se naučiti nositi sa svojim vlastitim konfliktima.

Popis tablica

1. Tablica 1. Preneseno značenje „*Crvenkapice*“, „*Snjeguljice*“ i „*Trnoružice*“.....42
2. Tablica 2. Usporedba roditelja iz bajki „*Crvenkapica*“ i „*Snjeguljica*“.....42
3. Tablica 3. Usporedba Snjeguljice i maćehe iz bajke „*Snjeguljica*“.....43
4. Tablica 4. Usporedba glavnih likova iz bajki „*Crvenkapica*“ i „*Trnoružica*“.....43
5. Tablica 5. Usporedba glavnih likova iz bajki „*Snjeguljica*“ i „*Trnoružica*“.....43

Literatura

1. BAŠTA BALKANA MAGAZIN: *Bajke i Karl Gustav Jung – Jungovo tumačenje bajki i arheotipova*. [Online] Dostupno na: <https://www.bastabalkana.com/2014/01/bajke-karl-gustav-jung-jungovo-tumacenje-bajki-arhetipova-u-njoj/> [Pristupljeno: 06. travnja 2016.]
2. BERGMANN, W. (2007.) *Jačanje roditeljske kompetencije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
3. BETTELHEIM, B. (2000.) *Smisao i značenje bajki*. Rijeka: Poduzetništvo Jakić.
4. BOŠKOVIĆ-STULI, M. (2006.) *Priče i pričanje*. Zagreb: Matica hrvatska.
5. CRNKOVIĆ, M. (1987.) *Sto lica priče*. Zagreb: Školska knjiga.
6. CRNKOVIĆ, M. (1980.) *Dječja književnost*. Zagreb: Školska knjiga.
7. ČAKIĆ, F., Sigmund Freud – otac psihoanalize [Online] Dostupno na <https://geek.hr/znanost/clanak/sigmund-freud-otac-psihoanalize/> [Pristupljeno: 12. veljače 2018.]
8. DIKLIĆ, Z., TEŽAK, D., ZALAR, I. (1996.) *Primjeri iz dječje književnosti*. Zagreb: DiVič.
9. ERCEGOVIĆ, S., *Nekoć davno, jako, jako davno....* [Online] Dostupno na <http://www.buro247.hr/knjige/prijedlozi/10870.html> [Pristupljeno: 21. svibnja 2016.]
10. HAMERŠAK, M. (2011.) *Pričalice o povijesti djetinjstva i bajke*. Zagreb: Algoritam.
11. HRANJEC, S. (2009.) *Ogledi o dječjoj književnosti*. Zagreb: Alfa.
12. IZDAVAČKA KUĆA FIBRA: *Carlos Trillo*. [Online] Dostupno na: <http://www.fibra.hr/autori/carlos-trillo/1/> [Pristupljeno: 12. veljače 2018.]
13. NIKOLIĆ, S. (1990.) *Svijet dječje psihe*. Zagreb: Prosvjeta.
14. PEJAKOVIĆ, A. *Bajke-čarobni put ka sebi*. [Online] Dostupno na: <https://monnamagazin.me/index.php/spirit-living/1195-bajke-carobni-put-ka-sebi> [Pristupljeno: 12. travnja 2016.]
15. PREUSCHOFF, G. (2006.) *Odgaj djevojčica*. Zagreb: Naklada Kосinj.

16. STARČEVIĆ VUKAJLOVIĆ, M., *Skriveno značenje bajki*. [Online] Dostupno na: <http://nova-akropola.com/filozofija-i-psihologija/psihologija/skriveno-znacenje-bajki> [Pristupljeno: 05. travnja 2016.]
17. SUBOTIĆ, Z., *Toksične majke*. [Online] Dostupno na: <http://www.insideout.hr/obitelji/obiteljski-odnosi/toksicne-majke.php> [Pristupljeno: 10. svibnja 2016.]
18. TABAK, J. (1994.) *Braća Grimm / Crvenkapica i druge priče*. Zagreb: Naklada Pavičić d.o.o.
19. VUČKOVIĆ, D., „CARL GUSTAV JUNG“. [Online] Dostupno na <http://hdap.hr/carl-gustav-jung/> [Pristupljeno: 21. svibnja 2016.]
20. Vuković Runjić, M., *A koja ste vi junakinja iz bajke? Tmoružica, Pepeljuga, Alica, Snjeguljica ili Mala sirena?* [Online] Dostupno na: <http://www.cosmopolitan.hr/clanci/milana-vukovic-runjic/jesmo-li-mi-trnoruzice-pepeljuge-alice-snjeguljice> [Pristupljeno: 21. svibnja 2016.]
21. ZAHIRAGIĆ, M., [Online] Dostupno na: <http://novovrijeme.ba/ako-zelite-da-djeca-budu-inteligentna-citajte-im-bajke/> [Pristupljeno: 06. veljače 2017.]
22. WIKICITAT: *Bajke*. [Online] Dostupno na <http://hr.wikiquote.org/wiki/Bajke> [Pristupljeno: 07. ožujka 2017.]
23. WIKIPEDIJA: *Albert Einstein*. [Online] Dostupno na https://hr.wikipedia.org/wiki/Albert_Einstein [Pristupljeno: 12. veljače 2018.]

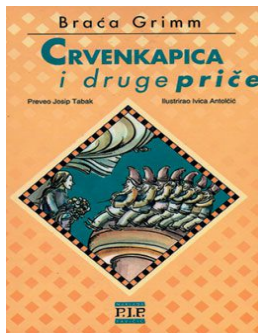
Prilog

Naslovnice knjiga koje su središte ovoga rada:

Smisao i značenje bajki. Rijeka: Poduzetništvo Jakić. Slika preuzeta sa: https://www.google.hr/search?tbm=isch&sa=1&ei=MknWuq7NsXlwALimpjQAQ&q=bruno+smisao+i+zna%C4%8Denje+bajki+slika&oq=bruno+smisao+i+zna%C4%8Denje+bajki+slika&gs_l=psy-ab.3...339521.357536.0.357731.77.51.4.0.0.0.316.5481.12j34j0j1.47.0....0...1c.1.64.psy-ab..37.13.1532...0j0i19k1j0i5i30i19k1j0i30i19k1j0i8i30i19k1.0.1stLzBhEw_U

[Pristupljeno: 05. travnja 2016.)

TABAK, J. (1994.) *Braća Grimm / Crvenkapica i druge priče*. Zagreb: Naklada Pavičić d.o.o. Slika preuzta sa: https://www.google.hr/search?tbm=isch&sa=1&ei=QswNwt-BDcnGwQLyhqCQBw&q=crvenkapica+i+druge+pri%C4%8De+tabak+slike&oq=crvenkapica+i+druge+pri%C4%8De+tabak+slike&gs_l=psy-ab.3...2388.17248.0.17450.67.41.6.3.3.0.179.4259.16j23.39.0....0...1c.1.64.psy-ab..26.15.1222...0j0i67k1j0i24k1.0.KQacVrhVcaU#imgsrc=QDbnxmMSuox_bM:&spf=1512557651663

PREUSCHOFF, G. (2006.) *Odgoj djevojčica*. Zagreb: Naklada Kосinј. Slika preuzeta sa:

https://www.google.hr/search?q=gisela+preuschoff+odgoj+djevoj%C4%8Dica+slike&tbn=isch&source=iu&ictx=1&fir=JI-wMA4_RpPdEM%253A%252CTA2Py_OQOOkJvM%252C_&usg=__BXIM-TGUAdMymXNrO7tXhTS7N-w%3D&sa=X&ved=0ahUKewj6y8z4oPXXAhURZFAKHSqRAIEQ9QEIJzAA#imgsrc=JI-wMA4_RpPdEM:&spf=1512558887491

Sažetak

Bajka je jedinstven izvor znanja za djecu i izuzetno djelotvoran materijal u njihovu odgoju. Djeci je danas potrebnije nego ikad imati što više prilika za druženje. Iz toga razloga djeca trebaju bajku kao razlog za kontakt s odraslom osobom. Čitanje bajke u krilu odrasle osobe, nježno stavljeno na svoje sigurno mjesto, dijete ispunjava osjećajem da je sav svijet dobra i zla, ovdje i sada, pod moći njegovog velikog čitača i te čarobne knjige.

Pomoću bajki dijete može naučiti kako se rješavaju problemi. Može učiti da postoji određen redoslijed stvari unutar jedne priče, mjesto radnje, sudionici te radnja s određenim karakteristikama, pa može predvidjeti događanje unutar druge priče, kao i razlikovati fikciju od stvarnosti. Bajke pružaju djetetu priliku spoznati pouku neke priče. One su plodno tlo za razgovor s roditeljem i za razvijanje kritičkog mišljenja. Bajkama se razvija mašta, strpljenje i inteligencija.

U ovome radu najprije se govorilo općenito o dječjoj književnosti i bajci kao književnoj vrsti. Rad je analizirao mogućnosti interpretacije Grimmovih bajki s predškolskim djetetom. Kao glavni izvor za interpretaciju bajki, poslužila je knjiga „**Smisao i značenje bajki**“ autora Brune Bettelheima. Bajke koje su detaljno prikazane i interpretirane u ovome radu su: „*Crvenkapica*“, „*Snjeguljica*“ i „*Trnoružica*“. U navedenim bajkama jako je važna simbolika.

Ključne riječi: bajka, interpretacija, simbolika, Bruno Bettelheim, Sigmund Freud

Summary

Fairy tale is a unique source of knowledge for children and an extremely effective material in their upbringing. Children are now more necessary than ever to have as much opportunity to socialize. For this reason children need fairy tale as a reason for contact with an adult. Reading fairy tales in adult's lap, gently reclined in his safe place, the child meets the feeling that the whole world of good and evil, here and now, under the power of his great reader and this magical book.

Using fairy tales child can learn how to solve problems. It can learn that there is a certain order of things within a story, which hosts, participants and act with particular characteristics, but can not predict event within other stories, as well as to distinguish fiction from reality. Fairy tales provide the child the opportunity to get to know some lessons stories, to learn that certain actions inevitably have consequences. They are fertile ground for a conversation with a parent and the development of critical thinking. Fairy tales develops imagination, patience, reasoning and even intellect.

This final work begins by describing in general on children's literature and fairy tale as a literary genre. Fairy tale is characterized by its special magic and is of great importance for the child. This work discusses the possibilities of interpretation of fairy tales with preschool child with examples of fairy tales of the Brothers Grimm. Fairy tales which are provided in detail and are interpreted: Little Red Riding Hood, Snow White and Sleeping Beauty. In these fairy tales is very important symbolism.

Keywords: fairy tale, interpretation, symbolism, Bruno Bettelheim, Sigmund Freud